

Pedagoška i didaktičko-metodička organizacija područne škole: studija slučaja

---

Martinko, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:115728>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lucija Martinko

PEDAGOŠKA I DIDAKTIČKO-METODIČKA
ORGANIZACIJA PODRUČNE ŠKOLE: STUDIJA SLUČAJA

Diplomski rad

Čakovec, srpanj, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lucija Martinko

PEDAGOŠKA I DIDAKTIČKO-METODIČKA
ORGANIZACIJA PODRUČNE ŠKOLE: STUDIJA SLUČAJA

Diplomski rad

Mentor rada:

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Topolovčan

Čakovec, srpanj, 2023.

ZAHVALA

Najprije se zahvaljujem svome mentoru, izv. prof. dr. sc. Tomislavu Topolovčanu, na iznimnoj angažiranosti, velikom razumijevanju i stručnosti.

Nakon toga željela bih se zahvaliti svojoj obitelji i dečku koji su me „trpili“ i usmjeravali ovih pet godina koje su se ponekad činile kao da traju vječno. Posebno hvala mami koja je sa mnom prolazila kroz tugu, radost i sve ostale trenutke moga školovanja. Hvala i mojoj braći, šogorici i nećacima koji su bili svijetla točka moga „putovanja“. Hvala i mojoj krsnoj kumi koja me svaki tjedan dočekala sa kavom i toplim razgovorom ohrabrenja.

Na mome „putu“ posebno se zahvaljujem i prijateljicama, a najviše cimerici koja je bila uz mene kada mi je bilo najteže.

U ovih pet godina podržali ste me da ne odustanem i da ostvarim cilj koji sam postavila već u vrlo ranim godinama svoga života.

Za kraj jedno veliko hvala mome „anđelu“ koji je bio moj veliki poticaj do samog kraja školovanja iako me iznenadno morao napustiti ranije. Još jednom hvala svima.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Područna škola.....	2
2.1. Nastava u područnoj školi	3
2.2. Planiranje rada u područnoj školi	4
2.3. Izvannastavne aktivnosti u područnoj školi	5
2.5. Školski prostor i oprema područnih škola	9
3. Kombinirani razredni odjeli područnih škola.....	11
3.1. Raspored sati u kombiniranom odjelu	12
3.2. Didaktičke strategije i nastava u kombiniranim odjelima	15
3.3. Uređenje i opremanje razredne učionice i školskog dvorišta	18
3.4. Prednosti i nedostaci nastave u kombiniranim razrednim odjelima.....	20
4. Školski i nastavni kurikulum područne škole i kombiniranih razrednih odjela	22
5. Metodologija istraživanja	24
5.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja.....	24
5.2. Sudionici istraživanja	24
5.2.1. Osnovna škola Đure Prejca.....	25
5.2.2. Područna škola Velika Horvatska	25
5.3. Metode i instrumenti istraživanja	26
6. Rezultati istraživanja i rasprava.....	27
7. Zaključak	32
8. Literatura	34
9. Prilozi i dodaci.....	37
9. Biografska bilješka o autoru	43
10. Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	44

Sadržaj tablica

Tablica 1 Raspored sati za kombinirani odjel od dva razreda.....	13
Tablica 2 Raspored sati za kombinirani odjel dvaju udaljenih razreda.....	13
Tablica 3 Raspored sati za kombinirani odjel od triju razreda.....	14
Tablica 4 Raspored sati koji je istovjetan za sve razrede.....	14

Sažetak

U ovom će radu biti prikazana pedagoška i didaktičko-metodička organizacija rada područnih škola. Najprije je riječ o samoj definiciji područne škole te o tome kako izgleda nastava u područnoj školi. Nastavu na neki način valja planirati te su stoga opisani načini kod pojedinih predmeta. Ako se u nastavi izuzme redoviti i dopunski rad, učenici također pohađaju i neke izvannastavne aktivnosti koje se u područnoj školi razlikuju od onih u matičnoj. Područna se škola obično nalazi u nekoj seoskoj sredini te je vrlo bitna suradnja roditelja, ali i lokalne zajednice. Lokalna zajednica i roditelji mogu doprinijeti uređenju školskog prostora i školskog okoliša o čemu je isto riječ u prvom poglavlju. Spominju se također oblici rasporeda sati, didaktičke strategije i nastava koja svakako mora biti drugačija od matične škole. Isto tako navodi se kako je bitan izgled učionice i školskog dvorišta te se govori o razmještanju klupa i namještaja u učionicama koje koriste kombinirani odjeli. Uz sve to navedene su i dobre i loše strane nastave u područnoj školi.

Uz sveukupnu teoriju koja je navedena prikazati će se zanimljivosti vezane uz Područnu školu Velika Horvatska kojoj je matična škola Osnovna škola Đure Prejca Desinić. Naime, proveden je intervju s učiteljicom koja radi u područnoj školi u kombiniranom odjelu. Pitanja su vezana uz izvannastavne aktivnosti, didaktičke strategije, uređenje učionica i okoliša, te suradnju s matičnom školom, roditeljima i lokalnom zajednicom

Intervjuom je ustvrđeno da je nastava u Područnoj školi Velika Horvatska dobro organizirana te da se zbog opremljenosti škole i didaktičkog materijala može kvalitetno provoditi. Suradnja s matičnom školom, roditeljima i lokalnom zajednicom pridonosi jednom ugodnom okruženju za rad.

Ključne riječi: kurikulum, obrazovanje, učenici, područna škola, kombinirana odjeljenja

Summary

Pedagogical and didactical-methodical organisation of district school: case study

This paper will demonstrate methodical, didactical and pedagogical work practices in district schools. It is primarily concerned with the very definition of a district school and the preconception of a district school curriculum. Since education is a planned activity, this paper describes planning methods of certain subjects. Apart from regular end supplementary classes, students also have extracurricular activities which differ in district and primary schools. A district school is usually found in villages and superimposes the importance of local community and parent involvement. Both parents and the local community can contribute to educational space and school environment makeup, which is touched upon in chapter one. Furthermore, it mentions curricular forms, didactic strategies and education which should separate themselves from those of a primary school. It also speaks of the importance of classroom and school yard image, concerning desk and furniture arrangements in classrooms used by various subjects. In addition to these topics, the paper compares the positive and negative aspects of district school education.

Alongside the aforementioned theoretical content, the paper will demonstrate peculiarities concerning the Velika Horvatska district school, the primary unit of which is the Đuro Prejac elementary school in Desinić. An interview was conducted with a district school teacher who works in a combined department. The questions asked are concerned with extracurricular activities, didactic strategies, the makeup of the school's classrooms and environment, as well as levels of cooperation between the school, parents and the local community. The interview itself concludes that the curriculum in the Velika Horvatska district school is well organised and is easily conducive due to the school's available equipment and the quality of its didactic programme. Further cooperation with the primary school, the parents and the community greatly contribute to a pleasant work environment.

Key words: curriculum, education, students, district school, combined education departments

1. Uvod

Svoje prvo radno mjesto učiteljice/učitelji obično traže u matičnim školama, usprkos tome mnogi od njih svoje su prvo radno mjesto pronašli u područnim školama. Iz godine u godinu broj kombiniranih odjela se postupno povećava, a time se i povećava šansa da se za prvo radno mjesto dobije upravo rad u područnoj školi (Lučić i Matijević, 2004).

Područna škola ima neke od svojih specifičnosti. Nastava koja se odvija u područnoj školi bitno se razlikuje od nastave u matičnoj školi. U područnim školama nastava se sastoji od direktne i indirektna nastave. Također, u područnim se školama koristi mnogo individualne nastave. Kada je riječ o samoj nastavi potrebno je pridodati pažnju planiranju nastave. U kombiniranim odjelima učitelji imaju više posla u planiranju nastave iz razloga što planiraju za više razreda. Jedna od posebnih specifičnosti koju također valja planirati su izvannastavne aktivnosti. Bognar (1982) dijeli aktivnosti na četiri grupe: radne i proizvodne, tehničke, sportske i kulturno-umjetničke aktivnosti. U područnim školama također je važno pridodati pažnju suradnji škole s roditeljima, lokalnom zajednicom, ali i matičnom školom. Kod opremanja učionice ili školskog dvorišta vrlo je bitna suradnja s lokalnom zajednicom jer ljudi koji tamo žive mogu pomoći u samome uređenju.

Učitelj koji radi u područnoj školi treba dobro poznavati didaktične strategije, a to su: projektna nastava, igre i simulacija, učenje istraživanjem i rješavanjem problema te individualno učenje i poučavanje. Na samom kraju valja pridodati pažnju prednostima i nedostacima takve nastave.

2. Područna škola

„Osnovna škola predstavlja obveznu razinu odgoja i obrazovanja, kojoj je funkcija osiguravanje stjecanja širokoga općeg odgoja i obrazovanja. S općim odgojem i obrazovanjem učenici dobivaju temeljna znanja potrebna čovjeku za život, otvara im se mogućnost daljnje školovanja, postiže se jednakost odgojno-obrazovnih mogućnosti, a s obvezom polaznja osnovne škole sprječava se njihovo odgojno-obrazovno diskriminiranje i društveno marginaliziranje“ (Nastavni plan i program, 2006, str. 2).

Osnovne škole dijele se na matične i područne škole. „Mala seoska, najčešće četverorazredna škola, naziva se područnom školom. No u praksi se susreću i nazivi područno odjeljenje, mala škola, nepodijeljena škola itd. Organizacijski i samoupravno područna škola vezana je za matičnu školu“ (Bognar, 1982, str. 5). Matična škola zajedno sa svojim područnim školama čini jedinstvenu centralnu školu. Centralna škola je osnovna škola koja osim jedne matične ima i jednu ili više područnih škola (Bognar, 1982).

Područnim se školama danas pridodaje sve veće značenje u odgojno-obrazovnom sustavu. Osim što je središte odgojno-obrazovnih funkcija, u područnim se školama odvijaju kulturna, sportska, zdravstvena te društvena zbivanja (Vuković, 1995). Razlog tome je što su takve škole najčešće smještene unutar nekih manjih sela te tome selu služe kao mjesto okupljanja. Samim time područne škole u velikoj mjeri sudjeluju s lokalnom zajednicom.

Prema Bognaru (1982) danas se područne škole sastoje od osam, šest ili četiri razreda. U područnim školama koje su sastavljene od četiri razreda nastava se najčešće provodi u kombiniranim razrednim odjelima. Uglavnom se u područnim školama nalaze učenici od prvog do četvrtog razreda, a potom se učenici sele u matičnu školu do završetka osnovne škole.

„Nastava u područnim školama se u mnogim slučajevima provodi bez zvona, a to se odnosi na rad izvan učionice koji obuhvaća rad na školskom vrtu, uređenju školskog dvorišta, izlaganja nekog nastavnog sadržaja u prirodnim uvjetima i slično. Najčešće se takva nastava provodi u predmetu prirode i društva“ (Grdić, 1991, str. 91).

„Zbog specifičnih okolnosti rada kao što je rad u kombiniranim odjelima stvara se kvalitetnija odgojno-obrazovna ekologija. Ona se odnosi na stvaranje povoljnih i kvalitetnih uvjeta rada“ (Vuković, 1995, str. 103). Prema Vukoviću (1995) manji je broj učenika po jednome razredu u područnim nego li u matičnim školama te se stoga učitelji mogu jače angažirati u radu kako bi mogli sve uspješno svladati. Također je bolja mogućnost

individualnog rada nego u matičnoj školi. S druge strane lakše je provesti grupni rad. Ukoliko želimo uključiti roditelje u aktivnost škole, lakše ćemo to provesti negoli u matičnoj školi.

2.1. Nastava u područnoj školi

„U područnoj se školi uglavnom izvodi nastava od prvog do četvrtog razreda, tzv. razredna nastava, u čistim i u kombiniranim odjelima, što ovisi o broju učenika“ (Bognar, 1982, str. 23). To su najčešće škole s manjim brojem djece te se iz tog razloga nastava najčešće provodi u kombiniranim odjelima od dva, tri ili četiri razreda. S druge strane, postoje i veće područne škole u kojima se nastava provodi u čistim odjelima (Bognar, 1982).

Ukoliko bismo željeli promatrati sam nastavni proces trebali bismo to učiniti promatrajući jedan nastavni sat. U kombiniranom razrednom odjelu jedan je nastavni sat sastavljen od onoliko nastavnih sati koliko ima razreda. Svi ti sati odvijaju se istodobno. Prema Bognaru (1982) svaki od procesa ima etapu, metodu strukturu i posebnu zakonitost. Poveznica između ovih nastavnih procesa je rad nastavnika. Kombinirani odjel je specifičan upravo po tome što nastavu u dva ili više razreda izvodi jedan/jedna učitelj/učiteljica.

U kombiniranom odjelu izmjenjuju se direktna i indirektna nastava. „Direktna nastava vezana je za neposredan rad nastavnika s učenicima, a indirektna nastava samostalan je rad učenika pod vodstvom nastavnika, iako on nije neposredno prisutan. Veći dio zauzima indirektna nastava“ (Bognar, 1982, str. 28).

U područnim školama također dominira konstruktivistička nastava. Prema Topolovčan, Rajić i Matijević (2017) takva vrsta nastave podrazumijeva stvaranje značenja i razumijevanje sadržaja te stvaranje vlastitih procesa učenja, stvaranje spoznaja i traženje odgovora. „U konstruktivističkoj paradigmi učenja i nastave mijenja se uloga učitelja koji više nije instruktor, izvor znanja i prenositelj znanja. Učitelj je organizator aktivnosti učenja, iskustva učenja i okoline u kojoj se učenje treba događati. Stoga je učitelj (su) konstruktor učenikova znanja“ (Topolovčan, Rajić i Matijević, 2017, str. 56). U područnim se školama ovakva vrsta nastave često koristi, dakle, učenici uz upute učiteljice/učitelja sami dolaze do rješenja nekog problema ili nekog zaključka. Zbog kombiniranih odjela i većeg broja različitih sadržaja te manjka vremena, učitelj/učiteljica ne može biti „instruktor“ već „usmjeritelj“.

Područne škole koje imaju mali broj učenika trebaju dinamične izmjene socijalnih oblika rada više nego u matičnim školama (Flanjak, 1981). U planiranju izvođenja nastavnog procesa potrebno je koristiti više oblika rada: frontalnog, individualnog, grupnog te rada u paru.

Korištenjem različitih oblika rada učitelj priprema, izvodi te na kraju vrednuje rezultate učenika. Vrlo često koristi se frontalni oblik rada zbog više različitih nastavnih sadržaja koji se odvijaju u jednom nastavnom satu. Bitno je da učitelj u kombiniranim odjelima prilagodi duljinu objašnjavanja, ali i rješavanja zadataka. (Bogdanić, 1981).

Prema Čudina Obradović i Brajković (2009) grupni rad je učestali oblik rada u nastavi, no ipak rijetko se koristi u kombiniranim odjelima zbog malog broja učenika. Takav oblik rada omogućuje učenicima rad na zajedničkom zadatku te međusobno pomaganje, nadopunjavanje i objašnjavanje nepoznatih stvari. „Iako je rad u grupama ili skupinama povoljniji za učenike, u kombiniranim razrednim odjelima više se provodi rad u parovima“ (Bogdanić, 1981, str. 137).

Također, u kombiniranim razrednim odjelima koristi se i individualni oblik rada. Poznato je da među učenicima pojedinog razreda postoje individualne razlike i da svi učenici imaju različita predznanja i različite mogućnosti. Ovakav oblik rada pruža mogućnosti pisanja radova na određenu temu, rješavanje nekih zadataka te pisanje radova za koje su unaprijed dane upute. Kako navodi De Zan (2001) radni listići imaju veliku ulogu. Oni se mogu koristiti u individualnom radu na način da učenici čitaju neki tekst, vježbaju čitanje ili razmišljaju i zaključuju. Služe kao jedan od najčešćih didaktičkih materijala za individualizaciju nastave. Individualizaciju možemo koristiti u etapi vježbanja i ponavljanja no možemo je koristiti i kao uvod ili motivaciju u nastavni sadržaj. Učenici mogu razmatrati i samostalno istraživati.

„Individualizacija odgojnog rada osobito je osjetljiv zadatak koji prije svega pretpostavlja dobro poznavanje učenika, njegovih mogućnosti i prilika u kojima živi. Vrlo je važan kontakt s obitelji i utjecaj nastavnika na obitelj“ (Bognar, 1982, str. 77).

2.2. Planiranje rada u područnoj školi

Kako bi učitelji mogli kvalitetno provesti nastavu, vrlo je bitno da prije početka nastavne godine obave jedan od poslova, a to je planiranje. Učitelji planiranjem stvaraju godišnji plan rada za svaki pojedini razred. Nastavni plan i program te Nacionalni kurikulum koji je propisan za matične škole vrijedi i za područne škole. Učitelj u kombiniranom razrednom odjelu izrađuje mjesečni i globalni program za svaki razred (Lučić i Matijević, 2004).

U kombiniranim odjelima učitelji imaju zahtjevan posao u planiranju jer moraju planirati rad više razreda. Potrebno je obratiti pozornost kod izrade mjesečnog plana i programa da se u jednom školskom satu ne rade dvije obrade novog nastavnog sadržaja (Lučić i Matijević, 2004).

„U samom planiranju nastavnog procesa nužno je obratiti pažnju na raspored sati. Ovisno o broju nastavnih dana tijekom tjedna, škola organizira petodnevni ili šestodnevni nastavni tjedan. Raspored sati izrađuje se za svaki nastavni dan tijekom tjedna i to posebno za svaki odjel i za čitavu školu. Raspored sati održava unutarnju i vanjsku organizaciju odgojno-obrazovnog procesa te se odnosi na postavljanje škole u cjelini, na uvažavanje zakonitosti nastavnog procesa te na interese učenika i njihove psihofizičke mogućnosti“ (Koraj, 1991, str. 57).

Ukoliko područna škola nema kombiniranih odjela učitelji mogu međusobno razmijeniti planove i programe za nastavnu godinu koja dolazi. Pri svemu tome potrebno je obratiti pozornost na to da su svi učenici različiti te da ne rade jednakim tempom. Stoga je vrlo bitno uvažiti individualne potrebe svakog učenika. Isto tako kod odabira djela za lektiru potrebno je planirati koje će se lektire čitati u kojem mjesecu kako bi ih bilo dovoljno na raspolaganju. Slično je i s nastavom tjelesne i zdravstvene kulture. Područne škole su ograničene opremom i materijalima potrebnim za ostvarivanje ishoda te se može dogoditi da se nastava ne može ostvariti na prigodan način. Od učitelja se zahtjeva da se pridržava teorije kurikuluma (Lučić i Matijević, 2004).

Ukoliko se govori o ciljevima ili ishodima učenja oni mogu biti usmjereni na učitelja ili učenika. Ciljevi koji su vezani uz učitelja odnose se na učenikovo zapamćivanje sadržaja te reprodukciju znanja, a ciljevi usmjereni na učenika odnose se na spoznajne, doživljajne i psihomotoričke ciljeve. Od učenika se na kraju očekuje da će moći primijeniti naučeno, odlučivati, surađivati i kritički razmišljati (Matijević i Topolovčan, 2017).

Prema Lučić i Matijević (2004) nastavni proces utječe na formiranje stajališta te time učenici stječu određen vrijednosni sustav. U današnjem školstvu najviše se obraća pažnja na kognitivni razvoj, odnosno na znanje koje su učenici naučili, a to dovodi do pretjeranog isticanja važnosti znanja.

Kako napominju Bognar i Matijević (2002) odnos odgojnih i obrazovnih ciljeva i zadataka razlikuju se po definiranju pojmova odgoja i obrazovanja na način na koji se shvaća pojam didaktika.

2.3. Izvannastavne aktivnosti u područnoj školi

„Svakom djetetu slobodno vrijeme je pretpostavka za cjelovit razvoj osobnosti, učenje i obrazovanje, a istovremeno je i prevencija oblika poremećaja u ponašanju. Posebice smatramo

značajnim slobodno vrijeme djece u onim izvannastavnim aktivnostima koje mogu svojom kvalitetom postati relevantnim čimbenikom odgoja i obrazovanja u njihovom odrastanju i cjelovitom razvoju“ (Mlinarević i Nemet, 2012, str. 15).

„Izvannastavne aktivnosti su aktivnosti koje se u školi izvode s učenicima u odgojno-obrazovnim skupinama radi zadovoljavanja njihovih potreba i interesa“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2014, str 2). Kako je Bognar (1982) naveo učenik sam odlučuje u kojoj će aktivnosti sudjelovati, a može i mijenjati izabrane grupe. Za razliku od nastave učenik je maksimalno aktivan, izražava svoje stvaralačke sposobnosti, a nastavnik je zapravo tu da pomogne, savjetuje i usmjerava.

Martinčević (2010) govori o tome da se učenici dobrovoljno uključuju u rad izvannastavnih aktivnosti te da iz tog razloga proizlazi sloboda u odabiru aktivnosti koje ih privlače ili su im na neki način zanimljive. Učenici provedu velik dio svog slobodnog vremena u školi ako se uključe u neku izvannastavnu aktivnost, stoga je zadatak škole da pokuša dodatno odgojno djelovati na učenike.

Izvannastavne aktivnosti predstavljaju veliki značaj. Učenici se uz redoviti i dopunski rad, kroz izvannastavne aktivnosti usavršavaju. U izvannastavnim aktivnostima mogu usavršiti svoja znanja, sposobno i vještine, no mogu i steći neka nova znanja. Prema Mlinarević i Nemet (2012) u izvannastavnim se aktivnostima učenici odgajaju, obrazuju, razvijaju vještinu timskog rada, suradnje i zajedništva interaktivnim, iskustvenim i participacijskim učenjem. Učenik bi trebao samostalno odabrati izvannastavnu aktivnost. Na taj način učenici se osjećaju sretno i zadovoljno te im to ne će predstavljati nikakvo opterećenje.

Prema Bognaru (1982) izvannastavne aktivnosti osobito su važne za lokalnu zajednicu iz razloga što se u područnim školama odvijaju sportske, kulturno-umjetničke i tehničke aktivnosti. Kada se kod mladih pojedinaca razvijaju interesi i potrebe za bavljenje različitim aktivnostima, tada će se stvarati preduvjeti za razvijanje aktivnosti u cjelokupnoj mjesnoj zajednici.

Bognar (1982) dijeli aktivnosti na četiri grupe:

1. radne i proizvodne aktivnosti
2. tehničke aktivnosti
3. sportske aktivnosti
4. kulturno-umjetničke aktivnosti

Radne i proizvodne aktivnosti imaju veliki odgojni značaj. S djecom mlađe školske dobi potrebno je organizirati razne radne i proizvodne aktivnosti. Djeca mogu raditi svoj vrt ili obavljati neke sakupljačke poslove. Bitno je da učenici sudjeluju u pripremi rada, izvođenju rada te analizi rezultata. Učenici iz takvih aktivnosti stječu radne navike. Kod tehničkih aktivnosti cilj je razvijanje interesa i smisla za tehniku te podizanje tehničke kulture. Potrebno je pribaviti sav potreban materijal, alat i literaturu. Još jedan vrlo vrijedan oblik izvannastavnih aktivnosti su sportske aktivnosti. One djeci razvijaju smisao i ljubav prema sportu i zdravom načinu života. Također imaju i jak odgojni učinak. U područnim školama može se baviti različitim sportovima za koje postoje uvjeti. Naposljetku, kulturno-umjetničke aktivnosti već su se afirmirale u područnim školama i postoje raznovrsni oblici tih aktivnosti. Neke od tih aktivnosti su: pjevački zborovi, instrumentalni sastavi, plesne grupe, folklorne, lutkarske, likovne, dramske literarne i druge (Bognar, 1982).

Kako Mlinarević i Nemet (2012) navode učitelj se javlja u ulozi voditelja izvannastavnih aktivnosti što bi značilo da ne odrađuje aktivnosti umjesto učenika već ih vodi i usmjerava. On mora biti kompetentan, stručan, treba stalno istraživati, proučavati i učiti. Potrebno je stvarati dobru atmosferu, aktivno slušati učenike, uvažavati ideje, prijedloge i interese. „Od voditelja izvannastavnih aktivnosti očekuje se da kompetentno definira cilj, zadatke, metode, socijalne oblike rada te da iskazuje umijeće u izboru materijala i sredstava potrebnih za izvođenje određenoga programa izvannastavne aktivnosti“ (Mlinarević i Nemet, 2012, str. 204).

„Način rada u izvannastavnim aktivnostima područne škole je specifičan. Osnovni je problem, malo nastavnika, a samim time i malen izbor. Međutim kako u većini područnih škola rade dva nastavnika ili samo jedan, može se primijeniti neko od ovih rješenja (Bognar, 1982, str. 84):

1. nastavnik u toku godine vodi dvije ili tri različite sekcije jednu poslije druge
2. nastavnik istodobno vodi više grupa, a grupe su stalne i rade cijelu godinu
3. u nekim se školama izvannastavne aktivnosti u područnoj školi organiziraju zajednički za učenike područne škole i učenike matičnih škola koji stanuju u mjestu gdje se nalazi područna škola

2.4. Suradnja škole, obitelji i lokalne zajednice

Kada je riječ o područnim školama često se govori o povećoj suradnji škole s obitelji ili lokalnom zajednicom. „Roditelji bolje poznaju svoje dijete nego što ga poznaje nastavnik, dijete je dulje s roditeljima nego s nastavnikom. Zato su određena zapažanja i sugestije s roditeljima za školu dragocjena“ (Bognar, 1982, str. 90).

Prema Bognaru (1982) u praksi se uglavnom koriste ovi oblici suradnje s roditeljima:

1. individualni razgovori
2. grupni razgovori
3. roditeljski sastanci
4. obrazovni rad s roditeljima

Individualni razgovori mogu se obavljati ili u školi ili u roditeljskom domu, a inicijator može biti roditelj ili nastavnik. Najčešće se razgovor obavlja u školi u nekom ugodno uređenom prostoru i u vrijeme kada nastavnik nije zauzet nastavom. U individualnom razgovoru nastavnik roditelju daje informacije o uspjehu, napredovanju, teškoćama i problemima djeteta. Individualne razgovore osim nastavnika, odgajatelja i razrednika vode s pojedinim roditeljima ravnatelj ili stručni suradnici škole (Bognar, 1982).

Ukoliko postoji neki sličan ili isti problem razgovori se provode s grupom roditelja. Obično nastavnik poziva one roditelje čija djeca imaju iste ili barem slične probleme. Zajedničkim razgovorom dolazi se do rješenja. U kombiniranim odjelima mogu se na taj način pozvati roditelji jednog razrednog odjela (Bognar, 1982).

Roditeljski sastanci kao treći oblik suradnje s roditeljima održavaju se obično četiri puta u školskoj godini i na njima se dogovara o važnim pitanjima u radu odjela. Na roditeljskim sastancima se ne smiju davati informacije o pojedinim učenicima. Sadržaj sastanka na početku i na kraju godine će se bitno razlikovati. Tokom školske godine raspravljaju se problemi koji se pojavljuju u odgojno-obrazovnom radu. Roditeljima se također daju informacije o važnim akcijama u školi, a i roditelji mogu iznijeti svoje prijedloge ili primjedbe. Svaki roditeljski sastanak ima utvrđen dnevni red koji se dogovara na sastanku. Roditelje bi na sastanak valjalo pozivati pismenim putem i u pozivu im priopćiti i prijedlog dnevnog reda (Bognar, 1982).

Četvrti oblik suradnje prema Bognaru (1982) je obrazovni rad s roditeljima koji se odvija putem predavanja za roditelje, te korištenjem literature namijenjene obiteljskom odgoju. Posebnu ulogu u obrazovanju roditelja imaju pedagog, psiholog, i ostali stručni suradnici, a za

neka predavanja mogu se pozvati i vanjski suradnici. Vrlo je korisno da se u izlaganje uključe i roditelji, pogotovo ako su predavanja vezana uz njihovu struku. Dobro je da se pri odabiru tema poštuju interesi roditelja. Najbolje je roditeljima ponuditi određeni izbor tema od kojih oni mogu odabrati one koje ih zanimaju. Predavanja se mogu održavati tijekom cijele godine u različitim i dogovorenim terminima.

„U obrazovanju roditelja važno je da oni koriste i literaturu njima namijenjenu. Danas u nas postoji brojna i raznovrsna literatura za roditelje koju bi svaka područna škola morala posjedovati“ (Bognar, 1982, str. 92-93).

Prema Čoić (1981) učitelji imaju bitnu ulogu u sredinama gdje se nalazi područna škola. Oni predstavljaju autoritet. Osobe u zajednici vrlo brzo pristaju na aktivnosti ili događaje koje predlaže sam učitelj. Nekada su područne škole bile mjesto gdje su se odvijala razna kulturna i društvena događanja. S druge strane, Bognar (1982) navodi kako u današnje vrijeme postoje drugačije aktivnosti od onih nekada. U manjim selima organiziraju se akcije čišćenja okoliša, sakupljanja plastike, papira i sl. Isto tako obično se u područnim školama odvijaju kulturno-umjetnička i sportska događanja. U prostorima područnih škola odvijaju se različite sportske igre kao što su nogomet, tenis ili neke štafetne tradicionalne igre. Zajednica i škola zajednički sudjeluju u organizaciji nekih sportskih događanja. Takva se događanja najčešće odvijaju bilo na školskom igralištu, dvorištu škole ili samim prostorima škole.

„Takav oblik suradnje i rada zajednice s školom kod učenika pobuđuje radne navike koje će mu koristiti za život“ (Omčikuš, 1981, str. 17-30). Učenici će takvim radom i suradnjom postepeno postati sposobniji za zajednički život i djelovanje s drugima, a istovremeno postati i samostalnjiji u nekim svojim postupcima (Bognar i Matijević, 2002).

„Da bi područne škole bile u centru kulturnog zbivanja nekog mjesta, u interesu je same škole i društvene zajednice u kojoj se škola nalazi“ (Ficko, 1981, str. 33). Prema tome možemo zaključiti da je potrebno poticati rad područnih škola jer su one jedino mjesto društvenog i kulturnog okupljanja ljudi iz manjih sredina (Čoić, 1981).

2.5. Školski prostor i oprema područnih škola

„Zgrada područne škole treba biti smještena dalje od prometnice kako bi se izbjegla buka i smanjila opasnost od prometa. Dobro je da se nalazi u središtu područja s kojeg se okupljaju polaznici kako bi svoj djeci bila jednako udaljena. Škola svojom skladnošću i

ljepotom te lijepo uređenim okolišem već izdaleka treba biti uočljiva. Danas je počesto najružnija zgrada u selu“ (Bognar, 1982, str. 10).

Prema Bognaru (1982) okolica škole zaslužuje posebnu pažnju. Ukoliko je neka školska zgrada stara, ona će u lijepo uređenoj okolici izgledati lijepo. Okoliš škole ne uređuje se samo zbog estetskog izgleda već i zbog funkcionalnosti. Ona mora omogućiti djeci igru, okupljanje, bavljenje sportom, ali i provedbu nekih nastavnih aktivnosti.

„Razvijenost školskog prostora ovisit će o broju djece na tom školskom području, o razvijenosti djelatnosti područne škole, ali i o materijalnim mogućnostima društva i o odnosu društva prema školi u određenoj seoskoj sredini“ (Bognar, 1982, str. 10).

Zagrijavanje školskog prostora je u zimskim mjesecima također jedan od velikih problema. Veliki dio prostorija uopće se ne zagrijava. U današnje vrijeme područne škole se koriste uglavnom centralnim grijanjem, dok su se u prošlosti uglavnom koristile glinene (kaljeve) peći. Isto tako u područnim školama rijetko se nalaze školske kuhinje. Pri izgradnji novih područnih škola bilo bi potrebno predvidjeti i prostoriju za rad školske kuhinje.

Kako Bognar (1982) navodi, područne škole rijetko imaju i dvorane za tjelesni odgoj, uglavnom zbog nedostatka sredstava. Ipak, trebalo bi razmišljati i o njihovoj izgradnji. Dvorana bi dakako bila manja, ali s dosta svjetla. S druge strane, na pogodnom mjestu uz školu potrebno je urediti igralište za mlađu osnovnoškolsku dob. To bi podrazumijevalo slobodan prostor za igre loptom i druge igre, koji je asfaltiran ili travnat. Najbolje rješenje su kombinirane sprave za penjanje i provlačenje od metalnih cijevi koje su učvršćene u betonsku podlogu.

Osobito valja brinuti o opremanju i održavanju područnih škola. Prema Bognaru (1982) nije prihvatljivo shvaćanje da se područne škole ne isplati opreмати zbog malog broja učenika. Bitno je svoj djeci osigurati iste uvjete za odgoj i obrazovanje. Osim toga, u područnim školama se najčešće radi u kombiniranim odjelima te je zbog toga iznimno potreban prilagođen rad i dobra oprema. Za razrednu nastavu potrebno je opremiti jednu ili više učionica za čisti ili kombinirani odjel i osigurati potrebna sredstva i pomagala za sva nastavna područja. Također je potrebno i osigurati materijale za lektire.

„Održavanje čistoće područne škole osobito je važno, a o tome se ne brine dovoljno. Prilazne staze oko škole smanjit će unošenje blata u školu. Boravak učenika u školskim papučama olakšat će održavanje čistoće“ (Bognar, 1982, str. 14).

Održavanje područnih škola je poseban problem iako je do sada već i pomalo riješen. U današnje vrijeme postoje i čistačice koje su zaposlene u područnim školama no u rijetkim slučajevima područne škole imaju zaposlenog radnika koji radi na održavanju škole. Unatoč tome, radnici koji su zaduženi za održavanje matičnih škola obično obilaze područne škole te popravljaju sitnije kvarove.

3. Kombinirani razredni odjeli područnih škola

„Kombinirani razredni odjel je razredni odjel sastavljen od učenika dvaju ili više razreda u kojem se izvodi nastava prema redovitom ili posebnom nastavnom programu. Sastavljen je, u pravilu, od učenika od I. do IV. razreda osnovne škole“ (Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, 2009, str. 2).

Takav se odjel formira kada broj učenika nije dovoljan za redovni razredni odjel. Razlikuju se kombinacije od dvaju ili triju razreda, a ponekad se događa i spajanje sva četiri razredna odjela. Kombinirani razredni odjel čini mješovita skupina učenika čiji odgojno-obrazovni proces provodi jedan učitelj (Lučić i Matijević, 2004).

Određen je broj učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi, 2009):

1. kombinirani razredni odjel sastavljen od učenika dvaju razreda od I. do IV. razreda ima najviše 16 učenika
2. kombinirani razredni odjel sastavljen od učenika triju razreda od I. do IV. razreda ima najviše 14 učenika
3. kombinirani razredni odjel sastavljen od učenika četiri razreda od I. do IV. razreda ima najviše 12 učenika.

Neke od drugih važnih odrednica su (Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (NN 124/2009)):

1. kombinirani razredni odjel iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka ima najviše 10 učenika ako je u razredni odjel uključen jedan učenik s oštećenjem vida ili jedan

učenik s oštećenjem sluha ili jedan učenik s motoričkim teškoćama ili jedan učenik s organski uvjetovanim poremećajima u ponašanju kojemu je utvrđen primjereni program školovanja

2. broj učenika u razrednom odjelu iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka smanjuje se za 4 učenika za svakog učenika s ostalim teškoćama kojemu je utvrđen primjereni program školovanja
3. ako neki od učenika iz stavka 4. i 5. ovoga članka ima osobnog pomoćnika ili pomoćnika u nastavi, broj učenika se ne smanjuje.
4. u kombinirani razredni odjel iz stavka 2. i 3. ovoga članka, ne mogu biti uključeni učenici s teškoćama, osim u slučaju kada to zahtijevaju prostorni, organizacijski i drugi opravdani razlozi
5. kombinirani razredni odjel učenika djelomično integriranih u redovitu osnovnu školu, ima najviše 5 učenika i to za dio nastave koji se provodi po posebnom nastavnom planu i programu.

Lučić i Matijević (2004) ističu da se kombinirani razredni odjeli organiziraju prema dobi i broju učenika. Ako se kao kriterij uzme dob učenika najčešće se kombiniraju prvi i drugi te treći i četvrti razred. To je najčešće tako jer je sličan nastavni sadržaj te samim time je i lakša organizacija nastavnog procesa. „Prema kriteriju dobi, u praksi je čest slučaj pojava kombinacije od prvog i trećeg te drugog i četvrtog razreda, ali i kombinacija prvog i četvrtog te drugog i trećeg razreda. Glavni nedostaci kombinacija spomenutih razreda su prevelike razlike programa čije ostvarivanje traži veću zaokupljenost učitelja i njegovu neposrednu djelatnost s učenicima“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 20).

„Nastavna djelatnost u kombiniranom odjelu od učiteljice/učitelja zahtijeva promišljanje i pripremanje metodičkih postupaka koji će u potpunosti zaokupiti sve učenike u rješavanju istovjetnih ili različitih zadataka. Ipak, uz sve teškoće koje prate kombinirane odjele od tri ili četiri razreda, ne bi bilo dobro zatvarati ih, a učenike prevoziti u druge škole“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 20).

3.1. Raspored sati u kombiniranom odjelu

Raspored sati u osnovnim školama obično izrađuju satničari. Tu ulogu najčešće preuzimaju učitelji matematike ili informatike koji posjeduju neko određeno znanje koje im može poslužiti kod izrade. To naravno ne mora uvijek biti tako. Kod izrade rasporeda satničari koriste određena pomagala, ali im je uvelike prednost i prethodno iskustvo.

Potreba za rasporedom nastavnih sati u kombiniranim odjelima očituje se u mogućnosti praćenja ravnomjerne zastupljenosti pojedinih nastavnih predmeta te uspješnosti odgojno-obrazovnog rada. Isto tako, raspored sati ovisi o broju razreda u kombiniranom odjelu. Ako se kombinirani odjel sastoji od dva razreda, raspored sati može biti isti ili različit za oba razreda. Koju vrstu rasporeda odabrati, učiteljica procjenjuje u ovisnosti o nastavnom sadržaju koji će ostvarivati u razredima te u ovisnosti o vrsti nastavne djelatnosti. Češće se u kombinaciju dvaju razreda koristi isti raspored sati. Ako kombinirani odjel čine dva susjedna razreda, ponekad je racionalnije istodobno planirati hrvatski jezik u oba razreda, vidljivo u Tablici 1 (Lučić i Matijević, 2004).

Tablica 1

Raspored sati za kombinirani odjel od dva razreda (Lučić i Matijević, 2004)

SAT	DAN	
	1. razred	2. razred
1.	Matematika	Matematika
2.	Hrvatski jezik	Hrvatski jezik
3.	Likovna kultura	Likovna kultura
4.	Priroda i društvo	Priroda i društvo
5.	Izvannastavne aktivnosti	Izvannastavne aktivnosti

Kod kombinacije od dvaju udaljenijih razreda npr. 1. i 4., raspored može biti različit ukoliko je nastavu moguće ostvariti u drugačije vrijeme što je prikazano u Tablici 2 (Lučić i Matijević, 2004).

Tablica 2

Raspored sati za kombinirani odjel dvaju udaljenih razreda (Lučić i Matijević, 2004)

SAT	DAN	
	1. razred	4. razred
1.		Hrvatski jezik
2.	Hrvatski jezik	Matematika
3.	Priroda i društvo	Likovna kultura
4.	Matematika	Priroda i društvo
5.	Tjelesna i zdravstvena kultura	Tjelesna i zdravstvena kultura

Isto tako je i od kombinacije sastavljene od triju razreda, no u tom slučaju učenici prvog razreda mogu na nastavu dolaziti kasnije, a učenici drugog razreda završavaju prije trećega razreda koji ostaje još jedan školski sat što je vidljivo u Tablici 3 (Lučić i Matijević, 2004).

Tablica 3

Raspored sati za kombinirani odjel od triju razreda (Lučić i Matijević, 2004)

SAT	DAN		
	1. razred	2. razred	3. razred
1.		Hrvatski jezik	Hrvatski jezik
2.	Hrvatski jezik	Matematika	Priroda i društvo
3.	Matematika	Priroda i društvo	Matematika
4.	Likovna kultura	Likovna kultura	Hrvatski jezik
5.	Priroda i društvo		Likovna kultura

S druge strane, ako učiteljica/učitelj procijeni da je jednostavnije organizirati odgojno-obrazovnu djelatnost u kojoj će raspored sati biti isti za sve predmete u tome je/ga nitko ne može spriječiti, prikazano u Tablici 4 (Lučić i Matijević, 2004).

Tablica 4

Raspored sati koji je istovjetan za sve razrede (Lučić i Matijević, 2004)

SAT	DAN		
	1. razred	2. razred	3. razred
1.	Hrvatski jezik	Hrvatski jezik	Hrvatski jezik
2.	Priroda i društvo	Priroda i društvo	Priroda i društvo
3.	Matematika	Matematika	Matematika
4.	Likovna kultura	Likovna kultura	Likovna kultura
5.			Hrvatski jezik

Ako se osvrnemo na program sata razredne zajednice, on može biti istovjetan za cijeli kombinirani odjel, bez obzira na dob učenika. Takav nastavni sat je najprimjerenije ostvarivati kroz radionice. Isto tako i nastavu tjelesne i zdravstvene kulture jedino je i moguće ostvarivati sa svim učenicima kroz različite zadatke za pojedini razredni odjel. Kod nastave glazbene kulture svi učenici imaju istodobno nastavu kako ne bi smetali jedni drugima. U nekim razrednim odjelima primjenjuje se izrada plana u kojem će biti uključen dio sadržaja iz prvog i dio sadržaja iz drugog razreda, a naredne godine se radi po drugoj varijanti plana u koji su uključeni preostali sadržaji. Nastavu likovne kulture moguće je ostvariti i usporedno s jednim umjetničkim nastavnim područjem: glazbenom kulturom ili nastavom književnosti (Lučić i Matijević, 2004).

Kako Lučić i Matijević (2004) navode izrada rasporeda nastavnih sati na početku školske godine omogućava učitelju/učiteljici bolju orijentaciju u jednom nastavnom danu. S druge strane, nigdje nije propisano da se raspored ne može promijeniti. Ukoliko je, primjerice, likovna kultura prvi sat, to ne znači da se ona ne može ostvariti neki drugi školski sat kroz taj dan. O tome kakav će biti dnevni raspored, ovisit će prije svega o nastavnom cilju, sadržaju, zadaćama i metodičkoj organizaciji nastavne djelatnosti toga dana. To sve vrijedi i za redoviti odjel, a posebice za kombinirani jer pod „organizacijom odgojno-obrazovne djelatnosti s najmlađim učenicima sve više mislimo na organizaciju nastavnog dana ili dijela nastavnog dana s nastavnim situacijama različita vremenskog trajanja, a manje na nastavni sat od četrdeset pet minuta“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 26).

3.2. Didaktičke strategije i nastava u kombiniranim odjelima

„Cilj suvremene osnovne škole nije, dakle, stjecanje samo velike količine znanja već ovladavanje brojnim sposobnostima i vještinama te usvajanje sustava vrijednosti i stajališta koja će pojedincu olakšati uključivanje u svijet rada i proces cjeloživotnog učenja“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 51).

Dosad su se mnogi autori bavili pitanjem nastavnih strategija i različito ih imenovali i definirali. Bognar i Matijević (2005) kao nastavne i obrazovne strategije navode strategije učenja i poučavanja, strategije vježbanja, strategije stvaranja i strategije doživljavanja, dok Cindrić, Miljković, Strugar (2010) navode sljedeće strategije: strategiju učenja gdje učenici sami otkrivaju i rješavaju problem, strategiju učenja gdje se radi na određenom projektu, strategiju integrativnog učenja, strategiju učenja uz suradnju, strategiju mentorskog rada i

strategiju timskog rada. Bitno je odrediti postupke i metode za svaku od strategija kako bismo mogli ostvariti zadatke i ciljeve rada.

Didaktičke strategije i nastava koju će učitelj odabrati mora se prije svega temeljiti na načelima suvremen škole. Škola bi trebala biti po mjeri učenika gdje je učenik aktivan subjekt nastave. Učenicima treba omogućiti da više razmišljaju i pokušaju naći načine kako doći do rješenja. Učiteljima se preporuča da često izmjenjuju strategije nastave te da pronalaze s učenicima rješenja za kreiranje nekih novih nastavnih situacija. Učenik na taj način dolazi do postavljenih ciljeva na aktivniji, kreativniji i samostalniji način (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010).

U kombiniranim razrednim odjelima obično nailazimo na „male skupine učenika“. Pod time podrazumijevamo skupine od 3 do 6, a ponekad i do 10 učenika. Ponekad u kombiniranim odjelima zajedno sjede dva do tri učenika koji pohađaju isti razred. Za takve skupine potrebne su različite didaktičko-metodičke strategije. U novije doba često se govori o tzv. „aktivnom“ učenju, te o „iskustvenom“ i „anticipativnom“ učenju. Pod pojmom „aktivnog“ učenja žele se istaknuti raznovrsne aktivnosti subjekta koji uče pokraj onih koji ih poučavaju. S druge strane, „iskustveno“ učenje je takvo učenje u kojem subjekti koji uče sudjeluju u planiranju i organiziranju procesa učenja. Takvim učenjem stvaraju se iskustva, u kojem učenici samostalno oblikuju vlastite odgovore na neku situaciju (Lučić i Matijević, 2004).

Prema Lučić i Matijević (2004) nasuprot tradicionalnom učenju uvodi se pojam inovativnog, budućnosti usmjerenog učenja kojemu je najvažniji element anticipacija ili predviđanje. Elemente inovativnog učenja možemo pronaći u strategijama aktivnog učenja koja nose obilježja istraživanja i rješavanja problema te simulacije i igre u području socijalnog učenja.

Jedna od didaktičkih strategija bila bi i učenje rješavanjem problema i istraživanjem. Učiteljica učenicima pomaže u uočavanju problema, zatim pri objašnjavanju i rješavanju problema. Pri tome treba naglasiti samostalnu aktivnost učenika. Didaktička strategija koja je označena izrazom problemska nastava može se promatrati u nekoliko faza: uočavanje problema, formuliranje problema, pobliže određenje problema, rješavanje problema, postavljanje pitanja i hipoteza, traženje činjenica te verifikacija hipoteza (Lučić i Matijević, 2004). Prednosti problemski orijentirane nastavne strategije su u tome što učenici sami dolaze do rješenja te razvijaju neke svoje kompetencije i odlike kao što su naprimjer sustavnost,

odlučnost, radoznalost... S druge strane, nedostatak takve nastave je upravo to što je puno više vremena potrebno za njeno izvođenje.

„Još početkom dvadesetog stoljeća američki pedagog i filozof John Dewey zagovarao je nastavne projekte umjesto nastavnih predmeta. Odgoj i obrazovanje treba, prema Deweyu, zasnivati na samostalnoj djelatnosti djece u neposrednoj prirodnoj stvarnosti, uz uvažavanje spomenutih interesa“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 58). Projekte u kombiniranim odjelima mogu raditi svi učenici zajedno. Projekt može trajati jedan dan, više dana, tjedan ili čitavu školsku godinu. Važno je da se projekti zbivaju po shemi: dogovor-ostvarivanje-vrednovanje. Učiteljica/učitelj je u projektnoj nastavi samo suradnica/suradnik koji će pomoći učenicima u izvođenju projekta. Rezultati se obično obilježavaju malom razrednom svečanošću (Lučić i Matijević, 2004).

Lučić i Matijević (2004) navode da se u ostvarivanju programa odgoja i obrazovanja neke odgojne probleme može rješavati strategijama koje nose obilježja igre i simulacije. Među pedagoškim stručnjacima postoji mišljenje da se odgojni i obrazovni ciljevi mogu ostvariti kroz igru kao didaktičko rješenje. Igra se kao didaktičko-metodička strategija može ponoviti više puta, a da motivacija za aktivnost po pravilu ostaje zadovoljavajuća. Više je klasifikacija didaktičkih igara. Prema tome igre se prema broju sudionika dijele na individualne i skupne, a prema naravi aktivnosti sudionika mogu se razlikovati izražajne, misaone, motoričke i senzorne. Mnoge igre sadrže kombinaciju npr. izražajnih i misaonih ili slično. U pedagoškom i psihološkom smislu dobro je razlikovati natjecateljske od nenatjecateljskih igara. Prilikom izbora potrebno je znati što se želi postići i o čemu treba voditi računa da se ne bi dogodili neki neželjeni efekti. Jedna od vrlo poučnih igara je igra uloga. U igri uloga svaki učenik igra ulogu neke osobe. Tako naprimjer grupa učenika može imati ulogu roditelja čija su djeca nestašna u školi, a druga grupa su nestašna djeca. Učiteljica je u tom slučaju moderator komunikacije. Djeca će u ovakvim i sličnim aktivnostima na zabavan i zanimljiv način nešto naučiti.

Još jedna od strategija učenja bila bi strategija za individualno učenje i poučavanje. U ovu strategiju učenja pripadali bi individualni projekti, učenje na daljinu, mentorstvo i otvoreno učenje. Individualnim projektima razvija se samostalnost učenika, osposobljavanje za samostalno učenje te buđenje istraživačke i radne želje. Najbolje je da učenik sam bira temu koju će obrađivati jer će mu time to biti zanimljivo, a ne naporno i dosadno. Situacija u kojoj učiteljica poučava i usmjerava jednog učenika naziva se mentorska nastava. „Izrazom „mentorska nastava“ označuje se sustav međusobno povezanih nastavnih epizoda, odnosno

međusobno povezanih razgovora ili drugih oblika komuniciranja učiteljice/učitelja i učenika“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 69). Karakteristika mentorske nastave je da je učiteljica/učitelj posebno priprema za rad s određenim učenikom polazeći od prethodno postignutog te od subjektivnih mogućnosti jednog određenog učenika (Lučić i Matijević, 2004). Uz individualne projekte i mentorsku nastavu veže se i pojam nastave na daljinu. U razdoblju epidemije COVID-19 mnogi su se učitelji, roditelji i učenici susreli s pojmom nastave na daljinu. Iako mnogi misle da je taj pojam uveden tek sada, on postoji već od puno prije. Lučić i Matijević (2004) navode kako nastava na daljinu može u znatnoj mjeri obogatiti svakidašnju zajedničku djelatnost učiteljice/učitelja s učenicima u bilo kojem dijelu svijeta. Učiteljice/učitelji koji u područnim školama poučavaju kombinirane odjele sastavljene od učenika dva ili tri različita razreda mogu svoju djelatnost obogatiti upravo komuniciranjem na daljinu. Zahvaljujući tome, učiteljica/učitelj može biti dostupan svojim učenicima tijekom čitave školske godine, dakle više od 200 dana, a ne samo 175 dana po četiri nastavna sata. Kreativni učitelji pronaći će mnogo razloga za obogaćivanje svakidašnje nastavne komunikacije oslanjanjem na usluge Interneta, elektroničke pošte ili mobilnih telefona.

Rad u kombiniranim razrednim odjelima zahtijeva puno organizacije i zahtjevnog rada. Kako bi se taj posao olakšao učenicima, ali i učiteljima vrlo je bitno poznavanje brojnih didaktičkih strategija koje se mogu koristiti u nastavi za razliku od klasičnog frontalnog rada. Izmjenom didaktičkih strategija postiže se zanimljivost, ali i veća zainteresiranost učenika za radom.

3.3. Uređenje i opremanje razredne učionice i školskog dvorišta

„Učionica za kombinirani odjel uređena je i čista prostorija, ugodnih boja, s estetski oblikovanim i funkcionalnim rasvjetnim tijelima i laganim, pokretnim, dobi učenika prilagođenim namještajem. Na zidovima nisu karte, slike, kalendari, cvjetnjaci, nego jedna ili dvije ploče, donosno sistem ploča, te nekoliko ukusno izrađenih zidnih panoa“ (Bognar, 1982, str. 50).

Lučić i Matijević (2004) navode kako se u kombiniranim razrednim odjelima nalaze učenici različitih dobnih skupina. Prema tome potrebno je organizirati različite grupne i individualne projekte, kreativne radionice i sl. Za sve to potrebno je na adekvatan način opremiti učionicu. Na jednom dijelu poda u učionici potreban je tepih koji će služiti za sjedenje u krugu i za razne grupne igre na podu. Potrebno je učenicima navesti pravilo da se na tepih ne ide obuven. Isto tako potrebno je takav sag svakodnevno čistiti usisavačem. Stolovi u učionici

moraju biti tako raspoređeni da oko jednog stola sjednu učenici jednog razreda, te isto tako da budu udaljeni od drugih kako si ne bi međusobno smetali. Na zidovima učionica trebale bi stajati ploče za pisanje i izlaganje raznih učeničkih radova koji će se mijenjati ovisno o projektima. Isto tako u svakoj specijaliziranoj učionici za kombinirani razredni odjel može se urediti kutić za čitanje i kutić za igranje. Opremanje takvoj prostora prepušta se učenicima. Također učenici brinu o urednosti istog. U područnim školama se također vodi praksa da učenici donesu u školu jednu praznu kutiju koju će napuniti priborom koji mu može zatrebati u raznim situacijama. Neke škole imaju i osobna računala koje učenici mogu upotrebljavati za razne zajedničke aktivnosti ili za individualno obavljanje zadataka. U literaturi se teško mogu pronaći informacije o bojama zidova no preporuča se da su učionice obojene „živim“ i „veselim“ bojama.

Bognar (1982) navodi da bi se na pogodnom mjestu u učionici trebao naći i zidni sat. On omogućuje učenicima da se nauče služiti satom i osigurava racionalnije korištenje nastavnog sata. Također govori o tome kako se suvremena nastava ne može zamisliti bez uporabe pojedinih audiovizualnih pomagala. Na ormaru u učionici stajao bi TV. Prijedlog je da se postavi u zadnji dio učionice tako da učenici kojima je namijenjena TV-emisija mogu posjedati pred TV, a ostali okrenuti leđima neometano nastaviti rad.

Kada se govori o opremanju školske učionice potrebno je nadodati i koju riječ o uređenju i opremanju školskog dvorišta. Naime, učenici provode vrijeme i u učionici, ali i u školskom dvorištu. Nije škola jedino mjesto gdje se organizira kvalitetna i pedagoški vrijedna nastava. U školskom dvorištu se mogu organizirati nastavne aktivnosti iz svih nastavnih područja. U školskom dvorištu učenici trebaju zadovoljiti svoje potrebe za razgovorom, kretanjem, druženjem, igrom, učenjem i radom. Sva oprema mora biti primjerena dobi učenika koji tu najviše borave. Korisno je urediti učionicu na otvorenome, za to je potrebno nabaviti nekoliko drvenih oblutaka koji će poslužiti za sjedenje. To se u kombiniranim odjelima koji su najčešće u područnim školama može dobiti od roditelja ili nekih susjeda koji tamo žive. Također je potrebno pripremiti neku veću dasku koja može poslužiti kao stol. Ako to sredstva dopuštaju može se izgraditi i krov kako bi se taj prostor mogao koristiti i za vrijeme jakog sunca ili kiše. Također je korisno u školskom dvorištu izgraditi nekoliko klupa gdje učenici mogu odložiti svoje stvari dok čekaju školski autobus. U školskom dvorištu nekih područnih škola nalaze se i dječja igrališta s toboganima, kućicama za igranje te drugim spravama. U novije doba u školskom se dvorištu nalaze i mali školski vrtovi ili voćnjaci koji služe za izvođenje izvannastavnih aktivnosti (Lučić i Matijević, 2004).

Vrlo je korisno kad god je to moguće organizirati neke aktivnosti izvan školske učionice. Učenicima će to biti puno zanimljivije, a i koristit će im boravak na svježem zraku. U današnje vrijeme mnoga su djeca zatvorena u prostorijama svoga doma pred računalom ili mobitelom te je vrlo bitno potaknuti ih na boravak u prirodi. Osim toga poznato je kako učenici najbolje uče u izvornoj stvarnosti. Nastava prirode i društva bit će najbolje realizirana ako ju je moguće provesti u samom okolišu.

„U školskom dvorištu može se organizirati govorna vježba iz materinskoga jezika, nastavna dionica u svezi sa sadržajima prirode i društva, nastavna dionica iz glazbene kulture te sat športa i rekreacije, odnosno tjelesne i zdravstvene kulture“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 89).

3.4. Prednosti i nedostaci nastave u kombiniranim razrednim odjelima

„Budući da će u idućim godinama na našim prostorima djelovati mnogo malih škola s kombiniranim odjelima, treba tragati za odgovarajućim didaktičko-metodičkim rješenjima i oslanjati se na prednosti koje pruža socijalni sustav kombiniranog odjela“ (Lučić i Matijević, 2004, str. 208).

Lučić i Matijević (2004) navode da je u kombiniranim razrednim odjelima naglašena povezanost učenika i suosjećanje s drugima. Učenici kombiniranih odjela obično žive u istom selu i poznaju se otprije. Ta njihova prijateljska veza pojačava se u školi zajedničkim aktivnostima i posebnom brigom starijih za mlađe. Te odrednice čine temelj za socijalno djelovanje jer učenici imaju priliku osvijestiti svoje ponašanje, naučiti razgovarati, dogovarati se s drugima, slušati, preuzimati odgovornost te zauzimati osjećaj zajedničke povezanosti. Učenici takvih odjela prisiljeni su na takav oblik suradnje od prvog dana školovanja, što je prednost pred učenicima klasičnih odjela.

U kombiniranom razrednom odjelu izmjenjuju se različite metode i oblici rada, dok je u redovitom odjelu obično frontalna nastava. Bognar (1982) ističe da je vrlo bitan rad učitelja u kombiniranom odjelu. Taj rad treba biti organiziraniji zbog više sadržaja, a vrlo je bitno aktivno uključivanje učenika u nastavu. Neke od prednosti kombiniranih odjela su (Lučić i Matijević, 2004, str. 205-206):

1. dogovaranje i međusobna upućenost učenika jednih na druge – razvija se odgovornost, samopouzdanje, vjerovanje u osobne sposobnosti i osjećaj zadovoljstva

2. veća samostalnost – učenici samostalno pronalaze rješenja
3. proširivanje nastavnih sadržaja – mlađi učenici slušaju sadržaje starijih te tako spontano usvajaju nove spoznaje i proširuju broj pojmova, „takvu međusobnu komunikaciju učenika dvaju kombiniranih razreda treba poticati, pazeći pritom da ne bude na štetu učenika bilo kojeg razreda“ (Markovac, 2001, str. 105)
4. integracija i cjelovitost nastavnih sadržaja – zbog većeg stupnja integracije nastavnih sadržaja učenik uči cjelovito, što je u skladu s njegovim doživljajem svijeta kao cjeline
5. natjecanje – učenje u kombiniranom odjelu omogućuje međusobno natjecanje učenika i razreda iz različitih nastavnih područja
6. međusobna briga i pomaganje – odnosi se na redovito rješavanje domaćih zadaća i pomaganje starijih učenika mlađima
7. individualizacija nastave – veći stupanj individualizacije odgojno-obrazovne djelatnosti omogućuje prilagođavanje metodičkih postupaka dobi, sposobnostima i uvjetima u kojima se učenici nalaze
8. sustavno praćenje – učiteljica/učitelj ima uvid u cjelokupnu odgojno-obrazovnu djelatnost u svim razredima
9. izgrađivanje sposobnosti samoregulacije – učenici različitih razreda isprepliću se u vertikalne i horizontalne skupine te iz tog razreda se lakše snalaze na početku školske godine i bez učiteljice
10. racionalnost – racionalnije uporaba raspoloživog vremena i izvora znanja koji su im na raspolaganju tijekom pojedinih aktivnosti.

Jedan od nedostataka nastave u kombiniranim razrednim odjelima je češća organizacija posredne nastavne djelatnosti. Vrijeme neposredne nastave smanjuje se u ovisnosti o broju razreda koji čine odjel. Ako se u kombinaciji nalaze učenici prvog razreda onda je neposredna djelatnost još manja sa starijim učenicima. Zbog nemogućnosti češćeg smjenjivanja učenika u komunikaciji, ne osiguravaju se pravi uvjeti za dinamičnost nastave (Lučić i Matijević, 2004).

Ukoliko neki učenici samostalno obavljaju određene nastavne aktivnosti, učiteljica/učitelj ih obilazi te s njima tiho razgovara, objašnjava i kontrolira samostalne ili zajedničke rezultate ne ometajući aktivnost drugih. Kada završi neposredna nastava s učenicima jednog razreda, obilazi učenike drugog razreda. Sve te aktivnosti od učitelja/učiteljice zahtijevaju veće psihičko opterećenje. Isto tako istodobna organizacija odgojno-obrazovne djelatnosti zahtijeva od učitelja/učiteljice veliku stručnost i umješnost i u racionalizaciji

vremena, prostora, nastavnih izvora i pomagala, a i u rasporedu nastavnih sadržaja (Lučić i Matijević, 2004).

Prema Lučić i Matijević (2004) kvalitetno i racionalno drugačija organizacija nastave nije moguća. Ako u obzir uzmemo motivaciju za književno-umjetnički tekst ili glazbenu i likovnu kulturu, nemoguće je organizirati motivaciju za svaki pojedini razred. Prevelik dio vremena odlazio bi na motivaciju, a premalen dio na samostalno obavljanje nastavnih aktivnosti. Stoga se obično za takve predmete uzima jednaka motivacija koja ima prednost u racionalnijem korištenju vremena. Učitelju na taj način ostaje više vremena za individualnu djelatnost s učenicima s posebnim potrebama ili s učenicima koji zaostaju u svladavanju programskih sadržaja zbog drugih razloga.

4. Školski i nastavni kurikulum područne škole i kombiniranih razrednih odjela

Prema Mlinarević i Nemet (2012) kurikulum dolazi od latinske riječi *curriculum* što u prijevodu znači tijek ili slijed. Pojam kurikuluma javlja se u 16. i 17. stoljeću, a značio je redosljed učenja nastavnih sadržaja po godištim. Iz tog razloga danas se povezuje s nastavnim planom i programom. Njime se može obuhvatiti odgojno-obrazovni sustav, obrazovno područje ili samo jedan predmet. On nije unaprijed određen već se može nadograđivati ili mijenjati.

„Kurikulum podrazumijeva znanstveno zasnivanje cilja, zadataka, sadržaja, plana i programa, organizaciju i tehnologiju provođenja te različite oblike evaluacije učenika“ (Previšić, 2007, str. 17).

Primjena kurikulumu može biti na različitim razinama odgojno-obrazovnog sustava. Stoga postoje različite razine kurikulumu, a to su:

1. nacionalni kurikulum
2. internacionalni kurikulum
3. školski kurikulum
4. nastavni kurikulum
5. skriveni kurikulum (Mlinarević i Nemet, 2012)

„Školski kurikulum se odnosi na ukupnu aktivnost škole, ostvarenje projekcije u radu i životu škole. To je cjelokupan proces odgoja i obrazovanja koji svaka škola planira za svoje učenike“ (Mlinarević i Nemet, 2012, str. 123-124). On nastaje na osnovi nacionalnog kurikulumu. Kada je riječ o sastavnicama školskog kurikulumu one obuhvaćaju ishodišta

sadržaja i ciljeva, kulturu škole, učinkovitost škole, nastavu, školski život, izvannastavni i izvanškolski kurikulum, školski menadžment, osobnost učitelja/nastavnika i njegov osobni i stručni razvoj, ciljeve i strategije razvoja kvalitete i dr. Unutar školskoga kurikuluma može se strukturirati i primjenjivati kurikulum za određenu izvannastavnu aktivnost ili za skupine izvannastavnih aktivnosti u jednoj školi (Mlinarević i Nemet, 2012).

„Nastavni kurikulum je izvedbeni dokument koji se izrađuje prema svim metodološkim sastavnicama nacionalnog kurikuluma za nastavni predmet“ (Mlinarević i Nemet, 2012, str. 124). Prema Cindrić, Miljković i Strugar (2010) on omogućuje ispitivanje učenikovih potreba, provođenje u ciljeve učenja, odabir sadržaja za postizanje ciljeva, planiranje organizacije učenja i poučavanja te vrste i tehnike vrednovanja učenikovih postignuća.

Područne škole najčešće imaju kombinirane razredne odjele stoga je planiranje nastave vrlo složeno. Učiteljima je potrebno mnogo vremena za planiranje same nastave. Potrebno je isplanirati nastavu za svaki pojedini predmet u svakom razredu. Odrediti svrhu, cilj i zadaću pojedinih nastavnih predmeta iziskuje mnogo vremena.

Kada je riječ o kurikulumu koji je vezan uz izvannastavne aktivnosti možemo reći da se razlikuje u matičnoj i područnoj školi. Područne škole koje imaju manji broj učenika ne mogu provoditi velik broj aktivnosti kao i u matičnoj školi.

Školski kurikulum sadrži podatke koji su vezani uz matičnu školu, ali i uz područnu školu koja joj pripada. U školskom kurikulumu su posebno navedene informacije uz područnu školu. Navode se najbitnije informacije o područnoj školi kao što su: dodatna i dopunska nastava, izvannastavne aktivnosti, izleti, ekskurzije i slično. Projekti, natjecanja i sve ostale informacije navedene su za matičnu, ali i područnu školu. Dakle, u školskom kurikulumu određene škole mogu se pronaći sve informacije koje su vezane i uz područnu školu.

5. Metodologija istraživanja

U ovom dijelu bit će navedene neke osnovne informacije o matičnoj i područnoj školi. Isto tako definirat će se cilj istraživanja i istraživačka pitanja. Nadalje, govorit će se o metodama i instrumentima istraživanja.

Metodologija istraživanja odgoja i obrazovanja posjeduje širok spektar paradigmatičkih pristupa, metoda i strategija prikupljanja i obrade podataka te epistemoloških principa donošenja znanstvenih konkluzija. Shodno tome, u ovom dijelu empirijskog istraživanja biti će korišten kvalitativni pristup studije slučaja s naglaskom na analizu dokumentacije i polustrukturirani intervjui (Anderson, 2005; Cohen, Manion i Morrison, 2007; Creswell, 2012; Dubovicki i Topolovčan, 2020a, 2020b; Dubovicki i Topolovčan, 2021; Dubovicki i Velki, 2022; Matijević i Topolovčan, 2017; Topolovčan, 2016, 2017).

5.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj ovog istraživanja bio je doznati nešto više o pedagoškoj, ali i didaktičko-metodičkoj organizaciji rada škole. Pitanja su vezana uz pedagoški standard, organizacijsko funkcioniranje škole i didaktičko-metodičku organizaciju nastave. Dakle, ovom analizom bilo je bitno saznati na koji je način opremljena područna škola, imaju li svu potrebnu opremu te dopremaju li ponešto opreme iz matične škole. Isto tako na koji način funkcionira suradnja između matične i područne škole. Kod didaktičko-metodičke organizacije nastave cilj je saznati na koji način se provodi nastava, kakav je raspored sati, koje su izvannastavne, a koje izvanškolske aktivnosti te kakva je struktura nastavnog sata. Isto tako jedan od ciljeva bio je saznati koje su prednosti i nedostaci rada u kombiniranim razrednim odjelima. Za ostvarivanje cilja ovog rada provedeno je transverzalno, neempirijsko istraživanje, tj. studija slučaja jedne područne škole. Analizirana je dostupna dokumentacija te je proveden polustrukturirani intervjui.

5.2. Sudionici istraživanja

U ovom istraživanju proveden je intervjui s učiteljicom Područne škole Velika Horvatska. Učiteljica je rođena 1985. godine u Pregradi. Pohađala je Učiteljski fakultet u Zagrebu. Diplomirala je 2008. godine te stekla zvanje diplomiranog učitelja razredne nastave s pojačanim programom iz hrvatskog jezika. Zaposlena je od 2007. godine te je promijenila do sad mnoga radna mjesta kao što su: učiteljica hrvatskog jezika, knjižničarka te učiteljica razredne nastave u čistim odjelima. Trenutno radi kao učiteljica razredne nastave u kombiniranim odjelima. Navedena učiteljica sudjelovala je u ovom istraživanju većinskim

dijelom dok je za jedan dio ovog rada zaslužna i ravnateljica Osnovne škole Đure Prejca u Desiniću. Ravnateljica je uvelike pomogla oko uvida u dokumentaciju škole. Zajedničkim proučavanjem spomenice škole i nekih ostalih knjiga koje su u njezinom vlasništvu došlo se do podataka o samoj matičnoj, ali i područnoj školi.

5.2.1. Osnovna škola Đure Prejca

Osnovna škola Đure Prejca smještena je u malom mjestu Desinić. Djeluje kao matična škola koja ima dvije područne škole: Područna škola Vinagora i Područna škola Velika Horvatska. Svoje ime je dobila po Đuri Prejcu koji je bio učitelj u školi te kasniji skladatelj poznate pjesme „Vu plavem trnaci“. Motivacija učenika i njihovih učitelja pridonosi tome da brojni učenici sudjeluju na natjecanjima te se postižu iznimni rezultati. Zbor, sviranje, likovni i sportski talenti samo su neke od kategorija po čemu su učenici ove škole poznati (Spomenica obće pučke škole u Desiniću). Školu pohađa ukupno 193 učenika koji su podijeljeni u 16 razrednih odjela. Područnu školu Vinagora pohađa 9 učenika u 2 kombinirana razredna odjela, a područnu školu Velika Horvatska 7 učenika u jednom kombiniranom odjelu. Škola nastoji velikim ulaganjem truda sudjelovati u što više projekata te pružiti učenicima kvalitetno obrazovanje (Godišnji plan i program rada Osnovne škole Đure Prejca Desinić, 2022).

5.2.2. Područna škola Velika Horvatska

Područna škola Velika Horvatska smještena je u malom istoimenom selu, Velika Horvatska, u općini Desinić. Godine 1963. ova je škola pripojena kao područno odjeljenje Osnovnoj školi Đure Prejca Desinić. Novoizgrađena zgrada ove područne škole u funkciji je od 1. rujna 2008. godine od kada se u istoj odvija nastava (Hrvatsko zagorje, br. 1-2, 2013). Učionički prostori su opremljeni suvremenom opremom za nastavni rad i ugodan boravak djece. Škola ima dvije učionice, zbornicu, kuhinju, toalete te veliki hodnik. Prošle je godine uređeno i školsko igralište gdje se može provoditi nastava tjelesne i zdravstvene kulture. Veliki zagrađeni prostor oko škole omogućuje učenicima siguran boravak i dobro mjesto za igru i učenje. U područnoj školi Velika Horvatska nastava se odvija u jednoj četverorazrednoj kombinaciji. Školu ove godine pohađa ukupno 7 učenika od čega je 1 učenik u prvom razredu, 3 učenika u drugom razredu, 2 učenika u trećem razredu i 2 učenika u četvrtom razredu. Učiteljica razredne nastave provodi nastavu u sva četiri odjeljenja uz učitelje predmete nastave (glazbeni, njemački...) (Godišnji plan i program rada Osnovne škole Đure Prejca Desinić, 2022).

5.3. Metode i instrumenti istraživanja

U ovom diplomskom radu korištena je metoda studije slučaja i analiza dokumentacije područne škole. Podaci su prikupljeni intervjuiranjem učiteljice u kombiniranim razrednim odjelima. Istraživanje je provedeno na slučaju jedne područne škole. Intervju je proveden s učiteljicom koja radi u toj školi, a za potrebe teorijskog dijela u istraživanju je sudjelovala i ravnateljica škole. Intervju se sastojao od 16 pitanja koja možemo svrstati u tri područja: pedagoški standard, organizacijsko funkcioniranje škole te didaktičko-metodička organizacija nastave. Pod pedagoški standardom željelo se saznati kakva je informatičko-tehnička opremljenost škole, gdje se provodi nastava tjelesne i zdravstvene kulture, na koji način je organizirana prehrana, dostupnost didaktičkog materijala i dr. U organizacijskom funkcioniranju škole postavljena su pitanja koja se odnose na povezanost matične i područne škole kao npr. povezanost s stručnim suradnicima, ostalim zaposlenicima te općenito matičnom školom. Što se didaktičko-metodičke organizacije nastave tiče željelo se dobiti odgovor na samu organizaciju nastave i njezino funkcioniranje te na raznovrsnost izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. Pitanja polustrukturiranog intervjua su bila:

1. Kakva je informatičko-tehnička opremljenost škole?
2. Kakva je dostupnost didaktičkog materijala?
3. Na koji je način organizirana prehrana u školi te postoji li poseban prostor za istu?
4. Gdje i kako provodite nastavu tjelesne i zdravstvene kulture?
5. Na koji način je organiziran dolazak učenika u školu?
6. Opišite kako provodite izvanučioničku nastavu!
7. Kako djeca posuđuju knjige za lektiru?
8. Koliko često u školu dolaze stručni suradnici? (psiholog, pedagog, logoped...)
9. Kakav je odnos učitelja/učiteljice s učenicima, roditeljima, kolegama i stručnim suradnicima?
10. Kakav je odnos između učenika različitih razrednih odjeljenja?
11. Što mislite koje su prednosti, a koji nedostaci rada u područnim školama?
12. Što mislite koje su prednosti, a koji nedostaci nastave u područnim školama?
13. Opišite strukturu nastavnog sata u kombiniranim razrednim odjeljenjima!
14. Opišite raspored klupa i raspored sjedenja u učionici!
15. Kojim se sve izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima mogu baviti učenici?
16. Kako provodite nastavu medijske kulture?

6. Rezultati istraživanja i rasprava

Ovim intervjuom dobiveni su odgovori na postavljena pitanja vezana uz Područnu školu Velika Horvatska. Što se tiče informatičko-tehničke opremljenosti škole, škola raspolaže pametnom pločom, računalima, laptopima i tabletima. Oprema se koristi u izvođenju nastave te je vrlo korisna u kombiniranoj nastavi.

„Pametnu ploču koristimo svakodnevno na svim nastavnim predmetima, a tablete i računala ponekad i to ponajviše na satovima vježbanja i usustavljivanja nastavnih sadržaja, ali i za obrade novih sadržaja. U kombiniranom odjelu vrlo je praktično koristiti informatičku opremu jer učenici mogu istovremeno rješavati različite sadržaje“.

Isto tako školi je dostupan didaktički materijal kao na primjer: društvene igre, magnetne kartice slova i brojki, modeli geometrijskih likova, slovarice i dr. Ukoliko područna škola ne posjeduje neki materijal koji je dostupan u matičnoj školi onda se vrši posudba. Materijal iz matične škole dopremaju učitelji koji dolaze provoditi predmetu nastavu.

Proučavajući literaturu i teorijski dio ovog rada, vezan uz opremu škole i školski prostor, te uspoređujući s intervjuom koji je proveden na konkretnoj školi može se doći do zaključka da je Područna škola Velika Horvatska dosta dobro opremljena. Obično područne škole imaju puno manje opreme nego što je navedeno u intervjuu za navedenu školu. Lučić i Matijević (2004) navode kako u učionici treba biti oprema i namještaj koji mogu zadovoljiti razvojne i spoznajne potrebe učenika te da je učionicu u kombiniranim odjeljenjima potrebno opremiti i nekim predmetima iz obiteljskog doma. Uspoređujući s tim navodima ova je škola dobro opremljena.

„Školske kuhinje zasad se uglavnom otvaraju u matičnim školama, a vrlo rijetko u područnim. Pri izgradnji novih područnih škola treba predvidjeti i prostoriju za rad školske kuhinje“ (Bognar, 1982, str. 12). Kao i svemu ostalome tako i u opremljenosti kuhinje može se vidjeti znatni pomak od nekada do sada.

„U školi imamo školsku kuhinju te jednu kuharicu koja je ujedno i čistačica. Djeca imaju osiguran topli školski obrok. Ispred kuhinje nalazi se veliki hodnik koji služi kao blagovaonica. Kuharica dobiva tjedni meni od kuharica iz matične škole. U pravilu je to zdrava prehrana. U slučaju da kuharica nakon nekog vremena primijeti da svi učenici ne jedu neko jelo, izbacuje ga iz menija i smišlja nešto drugo“.

Nastava tjelesne i zdravstvene kulture provodi se u praznoj učionici ukoliko vremenske prilike ne dozvoljavaju odlazak na igralište. Nedostatak sprava za vježbanje ne sprječava

učenike u izvođenju pojedinih vježbi. Učiteljica improvizacijom ili posudbom sprava nastoji odraditi što je više vježbi moguće.

„Ukoliko postoje neke vježbe koje učenici, primjerice, prvih razreda ne mogu izvesti onda radimo zasebno. Opće pripremne vježbe, igre i završne aktivnosti radimo svi jednake. U proljeće i ljeto često boravimo na školskom igralištu ili u šetnji selom“.

Za razliku od nekad kako navodi Bognar (1982), danas su područne škole bolje opremljene što se tiče opreme za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. U ono doba takve škole nisu posjedovale učionice za nastavu tjelesne kulture, a kamoli školsko igralište. Na primjeru Područne škole Velika Horvatska vidljivo je da se opremljenost danas znatno poboljšala.

Učenici koji žive u blizini škole dolaze pješke dok drugi učenici koji su udaljeni imaju organiziran prijevoz. Učiteljica dočekuje djecu kada dolaze te ih otprema pri odlasku iz škole. Bitno je spomenuti da učenici ove škole imaju organiziran prijevoz što je nekada bila prava rijetkost te se u literaturi Ladislava Bognara niti ne navodi.

Što se izvanučioničke nastave tiče provode je u školskom dvorištu. Učenici sjedaju na klupe ili deke, a učiteljica im čita određeni tekst. Isto tako, izvanučioničku nastavu provode i na satu prirode i društva.

„Ponekad i likovnu kulturu realiziraju izvan učionice“.

Područna škola nema knjižnicu, stoga se knjige posuđuju iz matične škole. Donose ih stručni suradnici ili učitelji/učiteljice njemačkog i engleskog jezika ili glazbene kulture. Stručni suradnici dolaze u područnu školu i odrađuju neke radionice kao i u matičnoj školi. Isto tako ukoliko postoji neki problem koji valja riješiti dolaze u dogovoru s učiteljicom.

U područnoj je školi jako dobar odnos učiteljice s učenicima, roditeljima, kolegama i stručnim suradnicima. Suradnja je vrlo kvalitetna. Česta je korelacija među predmetima te se zajedno planiraju integrirani dani.

„Što se roditelja tiče još nikad nisam imala nikakvih većih problema što bi značilo da jako dobro i kvalitetno surađujemo“.

Ako se govori o suradnji učenika različitih razrednih odjela može se reći da se međusobno poštuju, uvažavaju te zajedno provode vrijeme malih odmora bez obzira na dob. Suradnja učenika je bolja i time što dolaze iz istog mjesta te se poznaju duže vrijeme i provode slobodno vrijeme zajedno. Ispitanica je ovim pitanjem odgovorila isto kao što je navedeno i u literaturi gdje se govori o toplom i srdačnom odnosu u područnim školama.

Kada je riječ o prednostima i nedostacima rada u područnim školama sudionica istraživanja navodi da su prednosti rada u područnoj školi po njenom mišljenju toplo ozračje, vrlo malo ili gotovo da nema većih problema s učenicima ili roditeljima, samostalnost u uređenju škole, zbornice i razreda, malo kolega te je time i odnos puno bolji, fleksibilnost trajanja školskog sata i fleksibilnost u rasporedu sati. Nedostataka gotovo da i nema. Ponekad je teško odlučivati sam i lakše je raspolagati s više mišljenja i savjeta. Isto tako jedan od nedostataka je velika priprema za sva četiri razredna odjela. Potrebna je velika organizacija i mnogo vremena.

Osim prednosti i nedostataka rada u područnim školama postoje i prednosti i nedostaci nastave u područnim školama.

„Područna škola funkcionira kao obiteljska sredina. Učenici su opušteniji i međusobno povezani. Velika prednost je i to što djeca žive u istom mjestu te nije problem ako treba ostati dulje u školi zbog utvrđivanja gradiva ili nekih aktivnosti“.

Isto tako ispitanica navodi da nema zvona te je time nastava organizirana prema potrebi učenika i nastavnih sadržaja. Prednost je, također, mali broj učenika te se iz tog razloga svakom učeniku može pristupiti potpuno individualno. Učenici već u prvom razredu postaju samostalniji, odgovorniji te vrlo često pomažu mlađim prijateljima. Znanje se prenosi s jednih na druge. Na taj način mlađe generacije slušaju starije te pamte pojmove koje će tek učiti. Ispitanica smatra da nedostataka gotovo da i nema osim već spomenutih kao što su žamor učenika te smetnje drugima i nedostatak opreme za tjelesnu i zdravstvenu kulturu ili slično. Ako uspoređuje prednosti i nedostatke koje navodi ispitanica i one koje navodi Bognar (1982) oni su gotovo identični. Moglo bi se reći da se u ovom dijelu nije ništa bitno promijenilo od nekada do sada.

Raspored sati je za sve razrede jednak osim što četvrti razredi ostaju duže zbog nastave iz njemačkog jezika. Takav raspored Lučić i Matijević (2004) nazivaju raspored sati koji je istovjetan za sve razrede. Sat se formira na način da jedan do dva razreda imaju obradu novih nastavnih sadržaja dok ostali ponavljaju. Isplanirano je tako da se nikada u istom danu ne uče novi sadržaji u svim razredima.

„Učenici trećih i četvrtih razreda su samostalniji te je njima potrebno manje pomoći. Ukoliko postoje sadržaji koji su slični pokušavamo ih svrstati za sve razrede u isto vrijeme kako bi stariji učenici prepričavali mlađima što znaju te tako obnovili temelj za daljnje znanje“.

Kod obilježavanja blagdana ili nekih posebnih dana svaki razred radi svoj sadržaj dok na kraju svi zajedno izrađuju nešto. U nastavi likovne i glazbene kulture rade se isti motivi s različitim problemima.

Što se rasporeda sjedenja tiče, učenici istog razreda sjede zajedno u klupi ili ako ih je više od dvoje spajaju se klupe te sjede svi oko istog stola.

„To nam je vrlo praktično ukoliko imamo rad u paru ili gledanje nekog medijskog sadržaja na jednom laptopu ili slično. Raspored mijenjamo po zahtjevu učenika kada požele i zatraže promjenu, tri do četiri puta godišnje“.

Kada je riječ o izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima ispitanica govori kako oni imaju izvannastavnu aktivnost širokog spektra. Prigodne dane obilježavaju izradom plakata, dramskim igrama, uređivanjem školskih prostora i panoa, pripremanjem školskih priredbi, izlaskom u prirodu, okoliš škole, šumu, selo, promet... Ponekad peku palačinke ili neke kolačiće. Isto tako prave prirodne sokove i voćnu salatu. Ponekad šivaju ili izrađuju neke predmete poput hranilica za ptice. Uspoređujući s teorijskim dijelom o izvannastavnim aktivnostima, ova se područna škola razlikuje prema tome što nema jednu izvannastavnu aktivnost već svakog tjedna mijenjaju aktivnosti prema tome što je karakteristično za to razdoblje. S jedne strane, navodi se da je to dobro zbog toga što djeca mogu isprobati različite aktivnosti, dok s druge strane možda netko ne voli određenu aktivnost. Raznolikost izvannastavnih aktivnosti podudara se i s onim o čemu je pisao i Bognar (1982), a riječ je o tome da je u područnoj školi potrebno organizirati različite oblike aktivnosti, nije dobro da to budu samo kulturno-umjetničke aktivnosti.

Nastava medijske kulture provodi se specifično u područnim školama.

„Praktično je što postoji prazna učionica u kojoj učenici jednog razreda mogu pogledati, primjerice, film, a da ostali u to vrijeme rade prema svom planu i programu. To je slučaj u četvrtom razredu jer osobno smatram da su neki sadržaji preteški za mlađe razrede te ih ne trebaju gledati“.

Postoje medijski sadržaji koje mogu istovremeno gledati učenici svih razreda, ali je različita analiza i zadatci nakon gledanja primjereni su dobi i razredu. Na taj način stariji učenici ponavljaju nastavne sadržaje, ali i produbljuju novim spoznajama, a mlađi uče nove sadržaje.

Uglavnom, ovim intervjuom utvrđeno je da je područna škola jedna vrlo topla sredina u koju je potrebno uložiti mnogo truda koji će se itekako isplatiti. Isto tako ako usporedimo teorijski dio o kojem pišu Lučić i Matijević (2004) i Bognar (1982) o opremljenosti škole, organizacijskom funkcioniranju škole i didaktičko-metodičkoj organizaciji nastave moglo bi

se reći da je Područna škola Velika Horvatska jedna tipična područna škola s dobrom opremom i didaktičkim materijalima te dobrim funkcioniranjem. Isto tako vidljivo je kako se od nekada do sada situacija o opremljenosti područnih škola, konkretno Područne škole Velika Horvatska uvelike promijenila i poboljšala.

7. Zaključak

Područne škole su najčešće male škole smještene u seoskim naseljima. One se najčešće sastoje od četiri razreda, čistih ili kombiniranih. Češći je slučaj da se nastava organizira u kombiniranim razrednim odjeljenjima od dva, tri ili četiri razreda. Upravo iz razloga što se škola često nalazi u seoskom naselju ona ima veliki značaj za lokalnu zajednicu. U njoj se odvijaju kulturna, zdravstvena, sportska i društvena zbivanja.

Kada je riječ o nastavi u područnim školama ona se ne odvija uobičajeno kao i u matičnoj. Naime, u istom je satu potrebno odraditi sadržaj više predmeta. Što se rasporeda sati tiče postoji nekoliko rasporeda koje škole biraju (raspored sati za kombinirani odjel od dva razreda, raspored sati za kombinirani odjel od dvaju udaljenih razreda, raspored sati za kombinirani odjel od triju razreda i raspored sati koji je istovjetan za sve razrede), a najčešći je onaj u kojem svi razredi imaju isti predmet istovremeno. Uvjeti, ali i učiteljeva odluka bitni su kod određivanja pojedinih rasporeda. Vrlo je bitno dobro isplanirati nastavu kako bi se sve moglo odraditi u istom satu. Najbolje je da se planira tako da najviše dva razreda imaju obradu novog nastavnog sadržaja u istom satu. Nastavu je vrlo zahtjevno planirati iz razloga što se mora planirati rad više razreda.

Uz redovnu nastavu u područnim se školama provode i izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Aktivnosti se mogu podijeliti na radne i proizvodne, sportske, tehničke i kulturno-umjetničke. Škola odabire koje će aktivnosti odabrati, a sve to ovisi o materijalnim uvjetima i interesima samih učenika. Vrlo su bitne jer se njima mogu usavršiti znanja, sposobnosti i vještine. Osnovni problem vezan uz izvannastavne aktivnosti u područnoj školi je taj što je malen broj nastavnika i malen izbor za želju svakog učenika.

Za takvu jednu školu bitna je suradnja s matičnom školom kako bi se iz matične škole mogao dopremiti materijal koji nedostaje. Isto tako vrlo je bitna suradnja škole, obitelji i lokalne zajednice. Najčešći oblici suradnje s roditeljima su individualni razgovori, grupni razgovori, roditeljski sastanci i obrazovni rad s roditeljima.

U područnim se školama najčešće koriste kombinirani razredni odjeli. Sastavljeni su od učenika dvaju ili više razreda. Oni se najčešće formiraju u područnim školama iz razloga što je premali broj učenika za pojedini razred. Prema tome postoje kombinirani razredni odjeli od dva, tri ili četiri razreda. Najbolje su kombinacije prvog i drugog razreda te trećeg i četvrtog razreda iz razloga što je nastavni sadržaj vrlo sličan.

Kada je riječ o kombiniranim odjelima i područnim školama vrlo je bitno i uređenje razredne učionice i školskog dvorišta. Bitno je da je učionica čista, ugodnih boja, da su na zidu panoi te da je boravak učenicima što ugodniji. Obično se u takve učionice postavljaju i tepisi za igru ili neki kauč za opuštanje. Bitno je da se negdje u učionici nalazi i zidni sat te da je učionica opremljena informatičko-tehničkom opremom.

Kao i sve ostalo područne škole imaju brojne prednosti, ali i nedostatke. Neke od prednosti su: dogovaranje i međusobna upućenost učenika jednih na druge, veća samostalnost, proširivanje nastavnih sadržaja, integracija i cjelovitost nastavnih sadržaja, natjecanje, međusobna briga i pomaganje, individualizacija nastave, sustavno praćenje, racionalna uporaba vremena i bolja atmosfera. Uz prednosti vežu se i nedostaci kao što su: češća organizacija posredne nastavne djelatnosti te otežana koncentracija zbog različitih razreda u jednom odjeljenju.

Iz intervjua koji je proveden u Područnoj školi Velika Horvatska dalo bi se zaključiti da škola ima sve potrebne uvjete za rad. Naime, škola raspolaže velikim brojem didaktičkog materijala (razne društvene igre, magnetne kartice slova i brojki, brojevne crte, modeli geometrijskih tijela, kocke pričalice, slovarice...) koji je potreban za realizaciju nastave. Također, škola je dobro informatički opremljena: pametna ploča, dva laptopa, četiri tableta, TV. Učenici imaju organiziran prijevoz i pravilnu prehranu u školi. Što se nastave tiče koristi se raspored sati koji je istovjetan za sve razrede. Nastava je organizirana na način da dva razreda uče novi sadržaj dok preostala dva razreda ponavljaju. Puno vremena se provodi u školskom dvorištu. Škola nema školsku dvoranu te se nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja provodi u posebnoj učionici ili na školskom igralištu. Učenicima su pružene brojne mogućnosti kod odabira izvannastavnih aktivnosti. Odnosno, ova škola nema jednu određenu aktivnost već kroz godinu provode različite aktivnosti od pečenja kolača, pravljenja voćnih napitaka do izrade kućica za ptice. Također, školu posjećuju stručni suradnici koji provode neke zanimljive teme s učenicima ili rješavaju neke probleme. Prepreke na koje nailaze nastoje popraviti u suradnji s matičnom školom ili roditeljima. Ispitanica navodi iste prednosti i nedostatke rada i nastave u područnim školama kao što je navedeno i u teorijskom dijelu. Proučavajući literaturu i uspoređujući je s intervjuom moglo bi se doći do zaključka kako Područna škola Velika Horvatska ima sve navedene specifičnosti područnih škola s kombiniranim razrednim odjeljenjima. Mnogo truda koje ulažu učiteljica, učenici, ali i roditelji pridonose jednoj vrlo visokoj kvaliteti nastave u ovoj školi.

8. Literatura

1. Anderson, G. (2005). *Fundamentals of educational research*. London: Falmer Press.
2. Bogdanić, K. (1981). *Pripremanje za nastavni proces u kombiniranim odjeljenjima*. U Đ. Đurić (Ur.), *Mala područna škola* (str. 137-149). Zagreb: Suvremena škola.
3. Bognar, L. (1982). *Rad u područnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Cindrić, M., Miljković, D. i Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-D2.
7. Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson
9. Čudina-Obradović, M., Brajković, S. (2009). *Integrirano poučavanje*. Zagreb: Korak po korak.
10. Čoić, V. (1981). *Angažiranje nastavnika u društveno-političkim organizacijama u mjestu, općini i republici*. U Đ. Đurić (Ur.), *Mala područna škola* (str. 37-39). Zagreb: Suvremena škola.
11. De Zan, I. (2001). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020a). Methodological and thematic trends: A Case study of two pedagogical journals in Croatia. U: A. Lipovec, J. Batič i E. Kranjec (Ur.), *New Horizons in Subject-Specific Education/Research Aspects of Subject-Specific Didactics* (str. 159-180). Maribor: University of Maribor, University Press.
13. Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020b). Through the looking glass: Methodological features of research of alternative schools. *Journal of Elementary Education*, 13(1), 55-71.
14. Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2021). Methodological approaches to the inclusion of students with disabilities. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 36(3-4), 148-165.
15. Dubovicki, S. i Velki, T. (2022). Methodological particularities in research on contemporary childhood in Croatia: A pedagogical–psychological perspective. *Journal of Elementary Education*, 15(1), 91-104.
16. Ficko, B. (1981). *Male područne škole centri kulturnog i društveno-političkog života u svom mjestu*. U Đ. Đurić (Ur.), *Mala područna škola* (str. 31-36). Zagreb: Suvremena škola.

17. Flanjak, I. (1981). *Planiranje i neki primjeri organizacije rada u kombiniranom odjeljenju*. U Đ. Đurić (Ur.), *Mala područna škola* (str. 131-136). Zagreb: Suvremena škola.
18. Godišnji plan i program rada Osnovne škole Đure Prejca Desinić za školsku 2022./2023. godinu. Preuzeto 22.2.2023. s http://os-djure-prejca-desinic.skole.hr/upload/os-djure-prejca-desinic/newsattach/630/2.OS_ure_Prejca_Desinic_GIP_2022_23.doc
19. Grdić, V. (1991). *Nastava bez školskog zvona*. U V. Puževski, (Ur.), *U potrazi za suvremenom osnovnom školom* (str. 91-96). Zagreb: Kratis.
20. Karažija, A. (2013). Stosedamdeset godina školstva u Desiniću (1843.-2013.). *Hrvatsko zagorje*, 1-2, 82-98.
21. Koraj, Z. (1991). *Kako osuvremeniti raspored aktivnosti i raspoloživog vremena u osnovnoj školi*. U V. Puževski, (Ur.), *U potrazi za suvremenom osnovnom školom* (str. 189-193). Zagreb: Kratis.
22. Lučić, K., Matijević, M. (2004). *Nastava u kombiniranim odjelima, priručnik za učiteljice i učitelje*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Markovac, J. (2001). *Metodika početne nastave matematike*. Zagreb: Školska knjiga.
24. Martinčević, J. (2010). *Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole*. *Život i škola*. 56, 19-34.
25. Matijević, M., Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
26. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2006). *Odluka o nastavnom planu i programu na adresi https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_102_2319.html* (18.1.2023.)
27. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2009). *Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi na adresi https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_10_124_3065.html* (19.1.2023.)
28. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2014). *Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi na adresi https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_34_613.html* (18.1.2023.)
29. Mlinarević, V., Nemet Brust, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek: Gradska tiskara Osijek.
30. Omčikuš, M. (1981). *Odgojno-obrazovna i kulturno-prosvjetna funkcija područnih škola s malim brojem učenika*. U Đ. Đurić (Ur.), *Mala područna škola* (str. 17-30). Zagreb: Suvremena škola.

31. Previšić, V. (2007). *Kurikulum: teorije, metodologija, sadržaj, struktura*. Zagreb: Školska knjiga.
32. Spomenica Osnovne škole Đure Prejca Desinić
33. Topolovčan, T. (2016). Art-based research of constructivist teaching. *Croatian Journal of Education*, 18(4), 1141-1172.
34. Topolovčan, T. (2017). Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja. S. Opić, B. Bognar i S. Ratković (Ur.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja* (str. 129-149). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
35. Topolovčan, T., Rajić, V. i Matijević, M. (2017). *Konstruktivistička nastava: teorija i empirijska istraživanja*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
36. Vuković, N. (1995). *Mogućnosti razvoja odgojno-obrazovne ekologije u područnoj školi*. *Napredak* 136(1), 103-107.

9. Prilozi i dodaci

Prilog 1. Pitanja za intervju

1. Kakva je informatičko-tehnička opremljenost škole?
2. Kakva je dostupnost didaktičkog materijala?
3. Na koji je način organizirana prehrana u školi te postoji li poseban prostor za istu?
4. Gdje i kako provodite nastavu tjelesne i zdravstvene kulture?
5. Na koji način je organiziran dolazak učenika u školu?
6. Opišite kako provodite izvanučioničku nastavu!
7. Kako djeca posuđuju knjige za lektiru?
8. Koliko često u školu dolaze stručni suradnici? (psiholog, pedagog, logoped...)
9. Kakav je odnos učitelja/učiteljice s učenicima, roditeljima, kolegama i stručnim suradnicima?
10. Kakav je odnos između učenika različitih razrednih odjeljenja?
11. Što mislite koje su prednosti, a koji nedostaci rada u područnim školama?
12. Što mislite koje su prednosti, a koji nedostaci nastave u područnim školama?
13. Opišite strukturu nastavnog sata u kombiniranim razrednim odjeljenjima!
14. Opišite raspored klupa i raspored sjedenja u učionici!
15. Kojim se sve izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima mogu baviti učenici?
16. Kako provodite nastavu medijske kulture?

Prilog 2. Pitanja i odgovori intervju

1. Kakva je informatičko-tehnička opremljenost škole?

Škola je vrlo dobro informatički opremljena. U našoj područnoj školi raspolažemo s pametnom pločom, nekoliko računala, dva laptopa te četiri tableta. Svu opremu koristimo u nastavi. U nekim nastavnim situacijama više, a u drugima manje. Pametnu ploču koristimo svakodnevno na svim nastavnim predmetima, a tablete i računala ponekad i to ponajviše na satovima vježbanja i usustavljanja nastavnih sadržaja, ali i za obrade novih sadržaja. U kombiniranom odjelu je vrlo praktično koristiti informatičku opremu jer učenici mogu istovremeno rješavati različite sadržaje (primjerice: svaki razred, ili čak svaki učenik na svom tabletu).

2. Kakva je dostupnost didaktičkog materijala?

U školi imamo dovoljno didaktičkog materijala, a to su: različite vrste društvenih igara, magnetne kartice slova i brojki, brojevne crte, modeli geometrijskih tijela, kocke pričalice, slovarice i slično. Ukoliko nam treba neki didaktički materijal koji posjeduju učitelji/učiteljice u matičnoj školi kontaktiram pedagoginju koja dopremi materijal kada dođe u posjetu.

3. Na koji je način organizirana prehrana u školi te postoji li poseban prostor za istu?

U školi imamo školsku kuhinju te jednu kuharicu koja je ujedno i čistačica. Djeca imaju osiguran topli školski obrok. Ispred kuhinje nalazi se veliki hodnik koji služi kao blagovaonica. Kuharica dobiva tjedni meni od kuharica iz matične škole. U pravilu je to zdrava prehrana. U slučaju da kuharica nakon nekog vremena primijeti da svi učenici ne jedu neko jelo, izbacuje ga iz menija i smišlja nešto drugo.

4. Gdje i kako provodite nastavu tjelesne i zdravstvene kulture?

Nastavu tjelesne i zdravstvene kulture provodimo u praznoj učionici ukoliko ne možemo na igralište zbog vremenskih prilika. Učenici sva četiri razreda imaju istovremeno tjelesnu i zdravstvenu kulturu. Nastojimo tako organizirati nastavne sate da učenici sva četiri razreda uče jednako. Ukoliko postoje neke vježbe koje učenici, primjerice, prvih razreda ne mogu izvesti onda radimo zasebno. Opće pripremne vježbe, igre i završne aktivnosti radimo svi jednake. U proljeće i ljeto često boravimo na školskom igralištu ili u šetnji selom. Što se tiče dostupnosti sprava, mnogih sprava ni nemamo pa postoje česte improvizacije (slaganje poligona-klupe umjesto greda).

5. Na koji način je organiziran dolazak učenika u školu?

Učenici koji se nalaze u neposrednoj blizini škole dolaze pješke (3 učenika), a učenici koji su udaljeni imaju organiziran prijevoz kombijem (5 putnika). Svako jutro dočekujem djecu te ih nakon nastave otpremam do kombija. Školsko nam je dvorište zagrađeno te obično igramo neke igre u dvorištu dok čekamo kombi.

6. Opišite kako provodite izvanučioničku nastavu!

Za toplih dana izlazimo u školsko dvorište, postavljamo dekice i tako primjerice obavljamo interpretaciju nekog književnog teksta. Što se nastave prirode i društva tiče u učionici odrađujemo uvodni dio sata, postavljam zadatke za istraživanje te izlazimo i istražujemo (šuma, promet, livada, voda...), na kraju sata u razredu provodimo analizu i

evaluaciju. Ponekad i likovnu kulturu realiziramo izvan učionice. Na izlete i terenske nastave odlazimo zajedno s matičnom školom.

7. Kako djeca posuđuju knjige za lektiru?

U područnoj školi nemamo knjižnicu. Suradujem s knjižničarkom iz matične škole koja mi doprema potrebne knjige. Ponekad knjižničarka zamoli učitelje/učiteljice njemačkog, engleskog, glazbenog da donesu knjige kada dolaze k nama na nastavu.

8. Koliko često u školu dolaze stručni suradnici? (psiholog, pedagog, logoped...)

Stručni suradnici dolaze prema svom planu nekoliko puta u školskoj godini, pedagoginja, knjižničarka i edukacijska rehabilitatorica. Također dolaze na moj poziv kada je tema, nastavna jedinica bliska njihovom području rada.

9. Kakav je odnos učitelja/učiteljice s učenicima, roditeljima, kolegama i stručnim suradnicima?

U područnoj školi radim samo ja kao učiteljica razredne nastave. Iz predmetne nastave dolaze učiteljice vjeronauka, njemačkog jezika, engleskog jezika i informatike. Radna atmosfera je vrlo topla, postoji jako dobra suradnja. Isto tako posebno dobro suradujem s stručnim suradnicima. Česte su korelacije među predmetima te zajedno planiramo integrirane dane. Što se roditelja tiče, još nikad dosad nisam imala nikakvih većih problema te jako dobro i kvalitetno surađujemo.

10. Kakav je odnos između učenika različitih razrednih odjeljenja?

Učenici se međusobno poštuju, uvažavaju, zajedno provode vrijeme malih odmora bez obzira na dob. Učenici se poznaju i otprije. Druže se i izvan škole.

11. Što mislite koje su prednosti, a koji nedostaci rada u područnim školama?

Prednosti rada u područnoj školi po mome mišljenju su toplo ozračje, vrlo malo ili gotovo nema većih problema s učenicima ili roditeljima, samostalnost u uređenju škole, zbornice i razreda, malo kolega te je time i odnos puno bolji, fleksibilnost trajanja školskog sata i fleksibilnost u rasporedu sati. Nedostataka gotovo da i nema. Ponekad je teško odlučiti nešto sam i lakše je kada u nekoj situaciji imamo više mišljenja i više savjeta. Isto tako jedan od nedostataka je velika priprema za sva četiri razredna odjela. Potrebna je velika organizacija i mnogo vremena.

12. Što mislite koje su prednosti, a koji nedostaci nastave u područnim školama?

Područna škola funkcionira kao obiteljska sredina. Učenici su opušteniji i međusobno vrlo povezani. Velika prednost je i to što djeca žive u istom mjestu pa nije problem ako treba ostati dulje u školi zbog utvrđivanja gradiva ili nekih aktivnosti.

Nema zvona pa je nastava organizirana prema potrebi učenika i nastavnih sadržaja. Prednost malog broja učenika – svakom se učeniku pristupa potpuno individualno bez obzira na kombinaciju razreda. Učenici u kombiniranom odjelu vrlo brzo već u prvom razredu postaju samostalni i prije nego obrade sva slova, samostalno čitaju svoje zadatke za tihi rad. Postaju odgovorniji, vrlo često pomažu mlađem prijatelju, objasne neki nastavni sadržaj koji stariji već poznaju, a mlađima je novo. Prenose znanje jedni drugima. Također mlađi, slušajući starije, već zapamte neke pojmove koje će oni tek učiti za godinu dana i slično.

Nedostataka gotovo da i nema osim već spomenutih (nedostatak opreme za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture i nema knjižnice) Još jedan od nedostataka je što nekim učenicima smeta žamor u razredu i teže se koncentriraju.

13. Opišite strukturu nastavnog sata u kombiniranim razrednim odjeljenjima!

Raspored sati prilagođen nam je na način da svi razredi imaju istovremeno iste predmete. Četvrti razredi ostaju duže zbog nastave iz njemačkog jezika. Isplanirano je da nikada u istom danu svi učenici ne uče nove sadržaje. Uvijek je raspoređeno da jedan ili eventualno dva razreda rade nove sadržaje dok ostali ponavljaju. Učenici trećih i četvrtih razreda su samostalniji te je njima potrebno manje pomoći. Ukoliko postoje sadržaji koji su slični pokušavamo ih svrstati za sve razrede u isto vrijeme kako bi stariji učenici prepričali mlađima što znaju te tako obnovili temelj za daljnje znanje. Ukoliko imamo neku prigodnu temu npr. Božić svaki razred u početku sata radi svoj dio te na kraju izrađuju nešto svi zajedno. U nastavi likovne i glazbene kulture obično se rade isti motivi. U likovnoj se kulturi koristimo istim motivima ali različitim problemima.

14. Opišite raspored klupa i raspored sjedenja u učionici!

Učenici istog razreda sjede zajedno u klupi ili ako ih je više od dvoje spojimo klupe te sjede svi oko istog stola. To nam je vrlo praktično ukoliko imamo rad u paru ili gledanje nekog medijskog sadržaja na jednom laptopu ili slično. Raspored mijenjamo po zahtjevu učenika kada požele i zatraže promjenu, tri do četiri puta godišnje.

15. Kojim se sve izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima mogu baviti učenici?

Mi imamo izvannastavnu aktivnost širokog spektra. Obilježavamo prigodne dane i datume izradom plakata, dramskim igrama, uređivanjem školskih prostora i panoa, pripremanjem školskih priredbi, izlaskom u prirodu, okoliš škole, šumu, selo, promet... Ponekad pečemo palačinke ili neke kolačiće. Isto tako pravimo prirodne sokove ili voćnu salatu. Ponekad šivamo ili nešto izrađujemo poput kućice za ptice.

16. Kako provodite nastavu medijske kulture?

Praktično je što postoji prazna učionica u kojoj učenici jednog razreda mogu pogledati, primjerice, film, a da ostali u to vrijeme rade prema svom planu i programu. To je slučaj uglavnom s četvrtim razredom jer osobno smatram da su neki sadržaji preteški za mlađe razrede te ih ne trebaju gledati. Međutim, postoje i medijski sadržaji koje gledaju istovremeno učenici svih razreda, ali je različita analiza i zadatci nakon gledanja primjereni su dobi i razredu, različiti za svaki razred. Na taj način stariji učenici ponavljaju nastavne sadržaje, ali i produbljuju novim spoznajama, a mlađi uče nove sadržaje.

Prilog 3. Suglasnost ravnateljice

Suglasnost

Ja, Anica Karažija, ravnateljica Osnovne škole Đure Prejca u Desiniću suglasna sam da Lucija Martinko, studentica Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, odsjek Čakovec, može provesti empirijsko istraživanje u ovoj školi. Odnosno, ima pristup stručno-pedagoškoj dokumentaciji škole te smije provesti intervju s učiteljicama vezan za potrebe ovog istraživanja i pisanja diplomskog rada.

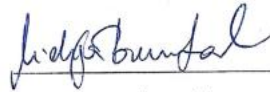

(potpis)

Prilog 4. Suglasnost učiteljice

Suglasnost

Ja, Lidija Bucifal, učiteljica razredne nastave u Područnoj školi Velika Horvatska, suglasna sam da Lucija Martinko, studentica Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, odsjek Čakovec, može provesti intervju vezan uz potrebe pisanja diplomskog rada.

_____
(potpis)

9. Biografska bilješka o autoru

Lucija Martinko rođena je u Zaboku, 15. rujna 1999. godine. Godine 2014. završila je Osnovnu školu Đure Prejca u Desiniću nakon koje te iste godine upisuje Srednju ekonomsku školu Zabok. Godine 2018. stječe SSS ekonomista. Po završetku srednje škole, upisuje Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odsjeka za učiteljske studije, modula hrvatski jezik Čakovec. Stručno-pedagošku praksu obavljala je u Osnovnoj školi Đure Prejca u Desiniću koju je i pohađala.

10. Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(potpis studenta)